

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Marie Schwarczová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Marie Schwarczová

Obor: křesťanská výchova

**DIALOG RODINY A ŠKOLY PŘI VÝCHOVĚ A
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ
SKUTEČNOST A OČEKÁVÁNÍ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila pouze pramenů a literatury zde uvedené.

V Olomouci dne 17. dubna 2010

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji PhDr. Jiřímu Pospíšilovi, Ph.D. za doporučení tématu, odborné vedení a mnoho cenných rad.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 KOMUNIKACE.....	8
1.1 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE	9
1.1.1 Typy neverbálních projevů	10
1.1.2 Doporučení pro neverbální komunikaci	10
1.2 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE	11
1.3 POSTUP DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD PŘI VZÁJEMNÉM PŮSOBNÍ KOMUNIKANTŮ	11
1.4 PRVNÍ KOMUNIKACE	11
2 HISTORICKÝ VÝVOJ KOMUNIKACE VE ŠKOLE.....	14
2.1 DOBA DRUHÉ POLOVINY 19. STOLETÍ.....	16
2.2 VÝVOJ OSTATNÍCH DRUHŮ ŠKOL	18
2.3 ŠKOLSTVÍ V ČSR 1918-1939	20
2.4 ŠKOLSTVÍ V ČSR PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE (1945- 1989).....	21
2.5 SOUČASNÉ ŠKOLSTVÍ	22
2.6 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	24
2.7 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	25
3 ŠKOLNÍ KOMUNIKACE.....	29
3.1 SOCIÁLNÍ PERCEPCE, INTERAKCE, KOMUNIKACE	29
3.2 PEDAGOGICKÁ INTERAKCE A KOMUNIKACE	30
3.2.1 ÚČASTNÍCI PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE	31
3.2.2 FUNKCE PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE.....	32
3.2.3 PODOBY PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE	32
3.2.4 OBSAH PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE	32
3.3 ZKOUMÁNÍ KOMUNIKACE VE TŘÍDĚ	33
3.4 PRAVIDLA KOMUNIKACE	33
3.4.1 PRAVIDLA KOMUNIKACE učitel - žák	33
3.4.2 DIALOG VE VYUČOVÁNÍ.....	35
3.4.3 DIALOG Učitel – žák	36
3.4.4 OTÁZKY VE VYUČOVÁNÍ.....	36
3.5 VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLNÍCH INSTITUCÍ	37
3.5.1 VYUČOVÁNÍ- VÝUKA	37
1 Hromadná forma	39
2 Skupinová forma.....	39
3 Párová forma.....	41
3.6 ŠKOLA JAKO ČINITEL	41
3.7 SOUČASNÝ OBRAZ ŠKOLY	41
4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU.....	43
4.1 KOMUNIKACE OTEVŘENÉ ŠKOLY	43
4.2 ÚSPĚŠNÁ ŠKOLA	44
4.3 KOMUNIKAČNÍ PŘÍLEŽITOSTI NABÍZENÉ ŠKOLOU	44
5 PRŮZKUM V OBLASTI KOMUNIKACE.....	48
5.1 METODA PRŮZKUMU.....	48
5.2 ZKOUMANÝ VZOREK.....	49
5.3 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA.....	49
5.3.1 VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH UČITELŮ	50
5.3.2 VÝSLEDKY PRŮZKUMU OD DOTAZOVANÝCH RODIČŮ	57
5.3.3 VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH ŽÁKŮ	64
5.4 DISKUZE NAD VÝSLEDKY PRŮZKUMU.....	72

ZÁVĚR.....	74
RESUMÉ	75
POUŽITÁ LITERATURA	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se zabývá existující problematikou komunikace mezi dvěma zcela samostatnými institucemi – rodinou a školou, které napomáhají k správnému vývoji mladého jedince ve společnosti.

Obě tyto instituce jsou dynamickými organismy, které se v průběhu historie i v současnosti neustále různým způsobem vyvíjí a formulují.

První z těchto institucí - rodina, má na tvorbu komunikace u dítěte jedinečný vliv. Zvláštní význam má v tomto smyslu komunikace rodičů a dětí. Děti si skrze prvotní komunikaci s rodiči osvojují nepostradatelné umění navozování, vedení i ukončení komunikace, které si po celý život zdokonalují.

Ne méně důležitou institucí, která ovlivňuje osvojování si tohoto umění u člověka je škola. V ní dítě poprvé navozuje kontakt mimo rodinu a prochází nejvíce rizikovým obdobím svého vývoje, pubertou. I právě proto jednou z dotazovaných skupin jsou tito mladí lidé, kteří mají již dávno vyvinuty vlastní názory a stanoviska ke společnosti i vlastní životní cíle.

Diplomová práce je členěna do 5 základních kapitol, mezi kterými jsou předkládány výsledky z průzkumu konaném na základních školách.

První kapitola se zabývá tématem komunikace v obecné rovině, druhá kapitola historii komunikace ve škole, třetí kapitola školní komunikaci a čtvrtá kapitola komunikaci mezi školou a rodinou. Na tuto kapitolu navozuje jádro mé diplomové práce, shrnutí a předložení informací získaných pomocí průzkumu v základních školách.

Věřím, že na základě těchto informací se bude moci prakticky zlepšit komunikace mezi školou a rodinou.

1 KOMUNIKACE¹

Komunikace je proces dorozumívání se mezi osobou sdělující, komunikátorem a osobou sdělení přijímající komunikantem, v procesu sociální interakce. Člověk se s schopností efektivně komunikovat nenarodí, ale učí se komunikaci postupně a v různých situacích. Osvojování a zdokonalování komunikace probíhá spontánně a intuitivně.

V dnešní době jsme v neustálé komunikaci. Velmi často vstupujeme do vzájemných vztahů, jejichž kvalita je závislá na porozumění druhým lidem i sobě samým. Komplex sociálních dovedností je součástí předpokladu ke kompetenci k určité profesi. Interpersonální komunikace vypovídá o prožitcích, tvořivosti, samostatnosti, iniciativě, nezávislosti, vnitřní ukázněnosti člověka, jeho přiměřeném sebeovládání odpovědnosti i respektu k řádu a solidaritě.

K základním komunikativním schopnostem by mělo patřit osvojení si asertivního jednání.² Skutečná asertivita znamená naučit se a v praxi použít zásady a pravidla asertivního jednání s tím, že ani důstojné prosazování názoru nevyklučuje a nepředstihuje osobní kultivovanost a ohleduplnost. Samotné urážení, ponižování a snižování důstojnosti druhého člověka je nedůstojné, ale také neslučitelné se zásadami minimální míry slušnosti. V komplexu sociálních dovedností si musíme sami rozhodnout kdy, za jakých podmínek a v jaké situaci můžeme asertivní jednání použít.

V komunikaci jsou předpokládány určité způsoby chování, jež jsou přiřazené k určitým sociálním rolím. Sociální role vyplývající ze sociálního statusu je také velmi důležitá. Jasně se zde projevuje sociálně emocionální rovina vztahu. Je zcela jasné, že nejen obsah, ale hlavně způsob vnímání komunikační situace ovlivní její interpretaci a může mít za následek skreslení nebo nepřesnost komunikace. Komunikační schopnost je přímo závislá na komunikátorově

---

¹ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str. 77.

² NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, str. 17.

dovednosti rétoriky. Komunikace je bezprostřední odezvou na danou situaci a celý komunikační děj závisí jak na obsahu, tak na volbě jazykových stylů, nejazykových neverbálních prostředků. Ke správné komunikaci dochází skrze adekvátní použití způsobu verbálních a neverbálních prostředků. Obsah se vyjadřuje pomocí verbálních prostředků a interpretace je součástí složky neverbální.

Komunikační struktury jsou

1 kdo a s kým komunikuje

2 jak dlouho komunikace probíhá

3 kdo je jejím iniciátorem

4 jakou formu otázek volí komunikátor

5 zda se jedná o dvousměrnou komunikaci a komunikátor poskytuje komunikátorovi dostatečný prostor pro aktivní spoluúčast

1.1 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Podstatnou součástí komunikace verbální je komunikace neverbální.

Při interpersonálním styku (kde 100% je sdělovaný akt) tvoří 55% mimické projevy, 38% akustické nelingvistické projevy, jen 7% řeč. Neverbální komunikace je tvořena celou škálou projevů.

P. Gavora ve své knize rozděluje prostředky neverbální komunikace na:

Paralingvistické – zvukově se realizuje slovní vyjádření; hlasitost řeči, rychlost řeči, slovní důraz, barva řeči, pauzy, rytmus řeči, akustická náplň pauz.

Extralingvistické – mimořečové prostředky komunikace – řeč těla, gestikulace, mimika, pohled, dotyk, poloha a držení těla, vzdálenost mezi komunikujícími, vzhled zevnějšku.

1.1.1 Typy neverbálních projevů³

- proxemický (osobní vzdálenost)
- gestický (výrazové pohyby rukou, těla a hlavy), gesta mají určitou tvořivou sílu, kterou slova nevyjadřují. Uvádějí do chodu emoce a znázorňují to, co bylo nebo nebylo řečeno.
- mimický (výraz obličeje, úsměv a smích),
- pantomimický
- haptický (dotyky)
- paralingvistický (hlasitost, rychlost řeči, pomlky).

Nezbytností pro komunikátora je úplné zvládnutí rétorické zdatnosti, ovládnutí hlasových dispozic, využívání hlasu jako indikátoru kognitivního slovního projevu.

Velký důraz je kladen na plánování řeči. Komunikátor se může vyjadřovat k věcem, které jsou mu zcela zřejmé, tudíž hovoří plynule a uspořádaně, nebo k věcem, které řeší přímo, když o nich hovoří. V tomto případě komunikátor zpomaluje tempo projevu, dělá častěji odmlky, ale i chyby v projevu.

Na prvním místě v četnosti zastoupení jednotlivých částí je zrakový kontakt. Proto se komunikátor musí snažit co nejlepší první dojem.

1.1.2 Doporučení pro neverbální komunikaci

- být uvolněný, omezit rušivé gesta, průběžně dodržovat oční kontakt, pokynout hlavou, usmívat se, dívat se na druhé osoby přímo, mít uvolněné paže i ramena, mírně se naklánět k druhému, nesedět na židli strnule, používat málo gest.

1.2 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Verbální komunikace je pomocí jazyka. Přirozený lidský jazyk má 4 roviny: gramatiku, lexikum, výslovnost, pravopis.

---

³ Viz. LEWIS, D. *Tajná řeč těla*, Praha : Grada, 2002 nebo PEASE, A. *Řeč těla*. Praha : Grada, 2001.

1.3 POSTUP DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD PŘI VZÁJEMNÉM PŮSOBENÍ KOMUNIKANTŮ

1. Zásada těsné blízkosti (při respektování osobní zóny), kdy musíme vniknout do prostoru komunikanta a zaujmout vhodnou pozici, má zrakový kontakt trvat tak dlouho, aby oslovený pochopil náš verbální pokyn.
2. Spolupracovat klidně, bez zbytečného vzruchu a přesně formulovat své otázky. Kvalita požadované odpovědi je závislá na kvalitě otázky. Je potřeba zachovat respekt a úctu k druhé osobě, citlivě a s rozvahou klást své požadavky, vyhýbat se stresovým situacím a umět pohotově reagovat v situacích, které signalizují nežádoucí konflikty.⁴

Stěžejním východiskem pro správnou komunikaci je správná sebereflexe komunikačního chování a kultivování svého verbálního i neverbálního chování.

1.4 PRVNÍ KOMUNIKACE

K prvnímu navázání interpersonálního vztahu dochází již v těle matky. Zde se dítě vyvíjí a dochází k diferenciaci repertoáru schopností. Může se pohybovat, slyšet, chutnat, cítit chlad, teplo, bolest, vytvářet obličejovou mimiku, vnímat zvuky z venčí, vibrace a může na ně reagovat. Na základě výzkumných prací Jeana Piageta, který se zabýval vznikem inteligence, se potvrdilo, že dítě je schopno se učit již v ranném věku. Snad již v době prenatální.

Po r. 1960 byly vyvinuty psychologické teorie, metody a nástroje umožňující prozkoumat subtilnější schopnosti kojenců a interpretovat jejich komplexnější způsoby chování. Výzkumy také dokazují, že si dítě (kojenec) vytváří i ranný vzájemný vztah s matkou (nebo primární blízkou osobou). U dítěte dochází k rozvoji smyslů skrze podněty (výzkum Meltzoffa- prenatální

---

⁴ VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str. 65.

vývoj dítěte Smahel str.14). Sedm až deset dnů po narození je schopno sledovat pohledem pomalu se pohybující předmět a naklonit k němu hlavu.

Již novorozenec je schopen spojení vizuálního a akustického znaku. Na tvář matky se novorozenec dívá déle, když s ním zároveň i mluví. Condor a Sander se zmiňují i o fenoménu spojení sluchového smyslu s tělesným pocitem již od prvního dne života. Variaci mateřského hlasu převádí do tělesného, výrazového pohybu.

Hanuš a Mechthilda Papouškovi přiznávají kojenci „rudimentální formu intencionality“. Je to schopnost dítěte vytvářet takový koncept očekávání, který je natolik výjimečný od jiných dětí, že matka na toto odpoví pozitivním vyslyšením. Většina rodičů modifikuje své chování přiměřeně současným možnostem chápání dítěte, takže může vzniknout vzájemný jemný rozhovor. Rodiče jsou pro dítě nejen prameny podnětů k vedení rozhovorů, ale také zprostředkovateli a záchytnými body pro objevování okolního světa.

Základní důvěru ve svět získává skrze vztah s matkou.

Bruno Bettelheim zdůrazňuje aspekt problém příliš aktivní matky (v knize Smahel Duševní...). Může dojít k tomu, že přehnaná panující mateřskost zadusí aktivity kojence.⁵ Vztah mezi matkou a dítětem by měl být založený na vzájemné komunikaci a porozumění. Dítě má být přijato s vlastní individualitou.

Erik. H. Erikson klade důraz na důvěru, jako základní životní pocit. Každé dítě si na základě důvěrného vztahu s matkou vytváří budoucí vztahy v životě. Pokud tento vztah nevznikl, ať již z jakéhokoli důvodu, je možné vybudovat tuto mezilidskou důvěru na základě zkušenosti. Ovšem není výjimkou ani časté ztroskotávání vztahů u těch, kteří tento vztah plný důvěry k matce nezažili. Je to alespoň dle mého názoru jedním z pilířů pro budoucí vztahy.

---

⁵ Viz. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duševní zrání dítěte*. 2. vyd. Olomouc : Matices cyrilometodějská s. r. o. 1997, str. 17.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ KOMUNIKACE VE ŠKOLE

Školství v naší zemi má dlouhou tradici.⁶ S rozvojem školství došlo také k rozvoji komunikace mezi obyvatelstvem (10. století), kdy došlo k existenci

---

⁶ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, s. 69-71.

samostatného českého státu. Děti měly možnost se naučit správné komunikaci nejprve ve školách **církevních**, a to **klášterních** (u klášterů) a **katedrálních** (v sídlech biskupů). Úkolem kantorů bylo, aby si děti osvojily základní všeobecné znalosti a naučili se dobrých mravů při komunikaci ve společnosti. Od 13. století vznikaly i školy **městské – partikulární**. Úkolem těchto škol bylo naučit žáky správného vyjadřování se a osvojení dobrých komunikačních dovedností pro pozici úředníků městské správy. Vznik univerzity (1348) proslavil českou zemi i daleko za hranicemi. Krom našich studentů studovali na fakultách i zahraniční studenti, proto bylo neodmyslitelnou podmínkou osvojení si nějakého z cizích jazyků. Ke zmiňovaným školám se v 16. století přidaly i školy bratrské, jezuitské, evangelické a udržely se až do 17. století.

Jezuité k nám přišli z Francie a zakládali především gymnázia a apelovali na vyučující, aby přednášeli v českém jazyce. Budovali základní a střední školy pro studenty z chudých rodin. Tím se chudému obyvatelstvu otevřela možnost vzdělání a osvojení si dovedností, které byly doposud výsadou zámožných rodin. Skrze tuto poskytnutou možnost přišlo Jezuitům ze strany chudých velké podpory. Od 16. století byly děti méně posílány do služby, až byly dekretem Marie Terezie zcela od služby oproštěny. Dekret uzákonil povinnou školní docházku obsahující základní TRIVIUM (čtení, psaní, počítání). Ve škole byly děti chráněny od nebezpečí a násilí, kterému se doteď vystavovaly bez možností úkrytu. Důraz byl kladen na křehkost dětí ve věku 6-10 let, kdy dítě není vždy schopno zcela vyhovět požadavkům, které jsou na něj kladeny.

Dítě skrze návštěvu školy zjišťuje nové a vytváří si různé pohledy na svět. Dále si dítě osvojuje návyky a dovednosti, které doposud jen těžko a nesystematicky získávalo nápodobou dospělých. Školní docházka přináší spousty změn nejen v životě dětí, ale i u dospělých. Vedle diferenciací věkové u dětí nastupuje i diferenciací sociální, což znamená oddělení bohatých dětí od chudých. Sociálně slabších vrstev se týkalo především co nejrychlejší převzetí praktických dovedností. Takové děti byly pak přijímány téměř okamžitě jako dospělí. Dítě se muselo v této době velmi rychle naučit jednat jako dospělý

jedinec, dostát svým slibům a mnohdy být schopno se postarat o mladší sourozence. Častým jevem bylo také to, že se zmenšoval počet dětí v rodině, aby rodina mohla dítěti dát větší péči a možnost realizování se.⁷

„K zásadní změně došlo koncem 18. století, kdy se otázka školství dostala do područí kompetence státu. Byla zavedena všeobecná vzdělávací povinnost pro děti poddaných a byly pro ně zřízeny zvláštní školy.“⁸ Vzdělání poddaní měly být tažnou silou vývoje ekonomiky státu.

Zřízením nových typů škol byl dán základ pro dnešní třístupňové školství. Pro nedostatek učitelů – byly do funkcí učitelů zařazeni kněží, kterým bylo poskytováno ze strany státu značných výhod. Ti byli nástrojem k potírání negramotností mezi obyvatelstvem. Tímto nám kniha Vališové jasně dosvědčuje fakt, že právě nejvzdělanější obyvatele byli z řad církevních představitelů. Studium v církevních školách mělo statut nejkvalitnějšího vzdělání nejrozsáhlejšího obsahu. Není divu, že nejschopnější panovníci a později státní představitelé měli vzdělání na těchto školách. Právě skrze takové vzdělání si lidé osvojili nejrůznějších dovedností v interpersonální komunikaci a tím se stávali vynikajícími diplomaty. V roce 1790 bylo vyučováno na školách „142 tisíc dětí z celkového počtu asi 239 tisíc“⁹ dětí školou povinných.

Reformami Marie Terezie a Josefa II. byly koncem 18. století položeny základy všeobecného lidového vzdělání. Kromě zavedení státního dozoru nad školstvím byly uplatňovány sankce vůči rodičům, kteří neposílali děti do školy (Josef II.). Typem škol tehdejší doby byly *gymnázia* (školy „budoucí elity“¹⁰), *odborné školy a vysoké školy*. Představitelem vysoké školy byl placený direktor. K velkému rozvoji došlo především v oboru medicíny, práva a filosofie.

---

⁷ KOLLÁRIKOVÁ, Z. - PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001, str. 36.

⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 69.

⁹ Tamtéž str. 71.

¹⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 71.

S neustupující centralizací a germanizací výuky ve školách došlo k přirozené ofenzívě studentů patriotů v podobě národního obrození. (K. H. Mácha, B. Němcová, K. H. Borovský)

2.1 DOBA DRUHÉ POLOVINY 19. STOLETÍ¹¹

V tomto období dochází k rozvoji středního a vysokého školství. Docházelo k mnoha reformám a vydávání zákonů, které vedly k rozvoji správné komunikace u absolventů základních, středních i vysokých škol. Na univerzitách došlo k rozvoji filosofických fakult. Studium na gymnáziích bylo rozděleno na dva cykly po 4. letech zakončeno maturitní zkouškou. Po absolvování prvního cyklu gymnázia mohl student opustit školu a uplatnit se jako pracovník úřadu díky získaným vědomostem daného oboru a hlavně skrze osvojení si umění ke správnému komunikování na postu úředníka. Další reformou byly zavedeny střední školy *reálky*. Byly zaměřeny na přírodo-technické obory a připravovaly na praxi. Pro velký rozvoj techniky a průmyslu byly zřízeny průmyslové školy. Za doby Františka Josefa I. se školství dostalo skrze konkordát opět do rukou církve. V lednu 1868 byl vydán říšský zákon, který ustanovoval základní pravidla a postavení školy v církvi.¹² Církev byla zákonem oprávněná organizovat vyučování náboženství a zřizovat soukromé školy pro děti příslušného vyznání.

Základním školským zákonem, tzv. Hasnerovým zákonem, nebo „květinovým zákonem“ byly zavedeny školy *obecné a měšťanské, učitelské ústavy pro vzdělávání učitelů obecných a měšťanských škol*. Jim byla zavedena *osmiletá školní povinnost* a stanovena *pravidla ekonomického a sociálního zabezpečení učitelů*.

Školy obecné se dle zákona dělily na obyčejné školy obecné a školy měšťanské. *V Obyčejné škole obecné se děti učily, jak se chovat mravně, zbožně pomocí rozvíjení jejich poznání. Velkým problémem tehdejší doby bylo zaměstnávání*

---

¹¹ Viz. tamtéž str. 72.

¹² Viz. tamtéž str. 73.

děti v továrnách, jako levné pracovní síly. Často devítileté i pětileté děti pracovaly v továrnách po dobu 14-16 hodin. Pokud dítě nebylo nuceno k práci, zůstávalo pod dohledem starších sourozenců nebo starých lidí. Ti se péče o svěřené dítě zbavovali tak, že dětem dávali opiáty nebo je nechávali co nejdéle v povijanech. Pro vyřešení problému se zaopatřením dítěte předškolního věku zákon povoloval zřídit u továren školky pro děti.

Měšťanské školy vychovávaly stejně jako obecné k osvojení si mravného a zbožného chování. Výjimečné byly tím, že se děti v posledních třech ročnících rozdělily dle pohlaví.

Dle zákona byly děti povinny navštěvovat školu od dovršení 6 roku do dokončeného 14 roku. Žáci obecných škol mohly dokončit navštěvování školy po osvojení základního trivia. Tím mohli rodičům pomoci k lepšímu finančnímu zajištění rodiny, protože mohly dříve žádat o práci a jít do služby.

Z povinnosti byly vyjmuty děti tělesně, duševně postižené a děti soukromě vyučované.

V roce 1870 byl vydán Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné. Stanovil základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti dětí a učitelů a zákaz tělesných trestů. Došlo k oficiálnímu zavedení povinné školní docházky.

Škola obecná i měšťanská poskytovala žákům základní vzdělání. Rodiče, kteří chtěli, aby si jejich dítě osvojilo více vědomostí a mělo vybrané chování, museli do vzdělání svých dětí hodně investovat, protože se na nich vybíralo školné. Spousta nemajetných rodičů proto nemohla svým dětem poskytnout jiné vzdělání než-li základní. Z ekonomických důvodů docházelo ze stran kleriků, rodičů a podnikatelů k velké nepřízni povinností. Důsledkem bylo zavedení novely, která umožňovala úlevy z povinností pravidelného navštěvování školy děti, které již absolvovaly prvních 6 tříd, pocházejících z nemajetných rodin. Novela však zapříčinila, že děti opustily studia již po 6. ročníku a omezilo to míru vzdělání.

2.2 VÝVOJ OSTATNÍCH DRUHŮ ŠKOL

Mimo reálku a obyčejné gymnázia vznikly reálná gymnázia.¹³ První reálné gymnázium bylo založeno V. Křížkem v Táboře jako soukromá instituce. Reálná gymnázia byla novou organizací studia. Podstatou bylo, aby se i žáci z negymnaziálních tříd naučili latině a gymnazisté si osvojily základy deskriptivní geometrie s rýsováním a kreslením. Skrze Matchetovu reformu se stala reálná gymnázia státními institucemi. Reformou byla gymnázia rozdělena na 2 typy.

(1. reálná gymnázia a 2. reformní reálná gymnázia).

Výhodou reálného reformního gymnázia bylo to, že nerozhodný student mohl rozhodnutí o oboru svého studia přesunout na dobu pozdější. Nevýhodou byla značně náročnější koncepce studia.

Díky vysokým finančním výdajům a také pro zmiňovanou vysokou náročnost studia byli studenti pod velkým tlakem jak ze strany rodiny, tak ze strany vyučujících. Středoškolští i vysokoškolští studenti bývali na studiích dlouhé měsíce a domů se vraceli výjimečně. S rodinou zpravidla komunikovali psaními, která se na místo určení dostávala s velkým zpožděním, jelikož tato psaní byla rozvážena poštovními vozy, taženými koňským spřežením.

V movitějších rodinách byli k tomuto účelu využíváni kurýři, což byli jezdci na koních. Samotní studenti se snažili si našetřit peníze na obživu i pomocí pomocných prací.

Od 19. století byly zřizovány i první dívčí střední školy. Vznik těchto škol byl výsledkem „boje žen za emancipaci a rovnoprávnost v otázkách vzdělání“¹⁴. První střední škola pro dívky vznikla v Praze díky Elišce Krásnohorské pod názvem **Minerva**. Dívky doposud mohly skládat maturitní zkoušky, ale nebylo jim dovoleno ze strany úřadů navštěvovat školy spolu s chlapci (problémem byly mravní důvody). „Zřízení Minervy znamená počátek vývoje

---

¹³ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 69-71.

¹⁴ VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 77.

vyššího dívčího vzdělání ve střední Evropě¹⁵. Doposud byli pro studium privilegovaní chlapci, ale díky této emancipaci v poskytnutí veřejné výuky ženám došlo k tomu, že ženy byly vedeny k lepšímu osvojení dobrých mravů. Ženy byly tedy stále více znalejšími v různých odvětvích a tím si i lépe nacházely práci. Pro vzrůstající zájem dívek o studium byly později zřizovány pro dívky šestileté **lycea** zakončené maturitní zkouškou.

Potřebou rozvíjejícího se průmyslu a zemědělství došlo k rozvoji různých druhů **odborných škol**. Jejich účelem bylo co nejlépe připravit pracovníka na budoucí funkci v podniku.

V oblasti vysokých škol došlo ke změně zásadního významu. „Zákonem ze dne 28. 2. 1882 se dosavadní německá Karlo - Ferdinandova univerzita rozdělila na dvě - českou a německou“¹⁶. Česká univerzita (první rektor V. Tomek) se stala místem rozvíjejícím českou vědu a kulturu.

S rozvojem škol souvisel také rozvoj institucí pro předškolní výchovu. První českou mateřskou školou byla v Praze mateřská škola u sv. Jakuba. Mimo ni ještě existovaly dva druhy těchto institucí (opatrovny a dětské zahrádky). Tyto instituce byly velkou pomocí pro pracující rodiče. Dítě zde mohlo rozvíjet svou osobnost pomocí her.

Od poloviny 19. století sílilo hnutí, které se snažilo o obrodu českého jazyka ve školství.¹⁷ Problémem všech reforem byl ten, že stále více ze škol mizel český jazyk jako jazyk vyučovací. Skrze opomíjení vlastního jazyka při výuce docházelo k tomu, že školy se začaly diferencovat na české a německé a tím se také zhoršila komunikace mezi jednotlivými obyvateli daného města.

---

¹⁵ Tamtéž str. 77.

¹⁶ Tamtéž str. 78.

¹⁷ Viz. tamtéž s. 78-79.

2.3 ŠKOLSTVÍ V ČSR 1918-1939¹⁸

V roce 1919 byl „zrušen celibát učitelek“¹⁹. Možnost založení vlastní rodiny vedla učitelku k zlepšení komunikace mezi ní a studenty. Pro pochopení dětského myšlení mohla vycházet z praxe s vlastním dítětem. Dále byl vydán zákon o menšinových školách k zabraňování již zmiňované svévolné germanizace. Do osnov celé Československé republiky byla zařazena občanská nauka, která vedla děti k lepšímu uvědomování se občanské příslušnosti. Zákonem došlo také k paritě (rovnoprávnosti) žen a mužů v učitelských sborech. K lepšímu rozvoji komunikace a výuky došlo také snížením počtu žáků na jednoho učitele. (z 80. dětí na 60. dětí)

Počátkem 30. let byly zavedeny obecné školy, které byly dvoutřídní nebo jednotřídní. „Tzv. Dvoutřídky“²⁰ byly hlavně v malých obcích a na venkovech. Existence těchto škol nám dosvědčuje opět vedení k rozvoji vlastní osobnosti u dětí a jejich správnému vedení interpersonální komunikace. Nemalou měrou na samotné rozšiřování škol a na výkon kantorského povolání působilo finanční zajišťování vzdělání. Zákon upravující tuto problematiku byl vydán v roce 1935.

Střední všeobecně vzdělávací školy dodržovaly v té době „dvoustupňovou organizaci“²¹ rozdělující (nižší a vyšší stupeň). Všechny tyto školy kladly důraz na cizí jazyky. Zdárným složením maturitní zkoušky na reálném gymnáziu mohl být student přijat na vysokou školu. Odchod ze střední školy byl umožněn po absolvování nižšího stupně. Absolventi celé střední školy mohli odejít do praxe přímo nebo po složení abiturientských kurzů středních odborných škol.

Vedle středních škol došlo v tomto období ke vzrůstu počtu vysokých škol. V roce 1919 byla zřízena druhá univerzita - Masarykova univerzita v Brně, na Slovensku to byla Univerzita J. A. Komenského v Bratislavě.

---

¹⁸ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 79-84.

¹⁹ Tamtéž str. 79.

²⁰ Tamtéž str. 79.

²¹ Tamtéž str. 80.

2.4 ŠKOLSTVÍ V ČSR PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE (1945- 1989)²²

V dubnu 1948 po únorovém převratu byl vydán zákon o jednotné škole. Zaváděl se jím základní obecný základ pro všechnu mládež od 6 do 15 let.

Po základním vzdělání bylo povinné i navozující základní odborné vzdělání. Zákonem z roku 1948 byly poprvé zařadily do systému škol také školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Do té doby byly záležitostí sociální.

Změny ve školské soustavě byly podloženy zákony. „Škola měla vychovat z dětí politicky uvědomělé občany lidově-demokratického státu, ochránce vlasti, zástupce pracujícího lidu a socialismu.“²³ V roce **1948** byly vydány zákonem nové výchovné cíle. Po roce **1953** vznikaly Obchodní střední školy a Jazykové střední školy. Špatnou stránkou této doby bylo vytvoření špatné výukové koncepce, která na sebe nenavozovala. Důsledkem bylo časté opakování 5. ročníku 1. stupně pro nezvládnutí rozsahu učiva, za což byly neprávem obviňováni lektoři. Nekončící spor mezi školou a rodinou týkající se vzájemného obviňování ze zanedbávání vedení dítěte byl vyřešen zákonem vydaným v roce **1960**. Tím byla zavedena povinná školní docházka na délku 9 let v základní devítileté škole (ZDŠ).

Zákony a reformy, které byly vytvořeny v této době, měly dobrou myšlenku. „Projektované a realizované školsko-politické změny na všech stupních školské soustavy byly provázeny výzkumnou a ověřovací činností četných odborníků a učitelů. Je smutnou skutečností, že výsledky náročných a seriózních výzkumů nebyly dostatečně zohledňovány a že školní praxe byla určována politickými a ideologickými, a jen výjimečně i pedagogickými a psychologickými hledisky.“²⁴

---

²² Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 84-87.

²³ Tamtéž str. 85.

²⁴ VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 87.

2.5 SOUČASNÉ ŠKOLSTVÍ²⁵

Po roce 1989 došlo v českém školství k zásadním změnám. Změny se týkaly otázek řízení školy, financování, vzdělávací nabídky, subjektů poskytujících tuto nabídku, kurikula, maturitních zkoušek aj. Školy získaly samostatnost v rozhodování o personálních, organizačních, finančních a kulturních otázkách. Veškeré rozhodování musí respektovat rámec platných centrálních předpisů. Na financování škol se primárně podílí stát, sekundárně město, obec, rodiče, určitou měrou zaměstnavatelé a zřizovatelé nestátních škol. Vznikly nové druhy škol, které jsou navozující na kořeny českého školství, které respektují trh práce, vývojové trendy v zahraničí, nové vzdělávací programy na úrovni základního vzdělání. Novinkou jsou školy zřizované soukromými osobami, společnostmi, církvemi.

K zásadní změně školského systému nedošlo ani vydáním dlouho očekávaného školského zákona v roce 2004, který nabyl účinnosti 1. ledna 2005.

Současný školský systém je tvořen mateřskými školami, základními školami, středními školami, konzervatořemi, vyššími odbornými školami, uměleckými školami, jazykovými školami s právem státní jazykové zkoušky.

Mateřské školy – V předškolním vzdělání školy podporují rozvoj osobnosti v oblasti citové, rozumové a tělesné, pomáhají osvojit si životní hodnoty a vytvořit základ pro mezilidské vztahy. Věk dětí je od 3 do 6 let, výjimečně 7 let. Přednostně se přijímají děti, které nastupují následující rok do školy. Zřizovateli je stát nebo nestátní organizace (církevní školky).

Základní školy – Děti zde získávají základní vzdělání pomocí povinné školní docházky. Nastupují v 6 nebo 7 letech, plní docházku 9 let, která je rozdělena na 2 stupně. Zde by bylo dobré zmínit, že mimo základní školy, jsou také speciální základní školy, které poskytují vzdělání dětem sociálně znevýhodněným, tělesně postiženým aj.).

---

²⁵ Viz. tamtéž str. 87.

Střední školy – Po roce 1989 došlo k velkému rozšíření vzdělávacích oborů. Podle zákona nabízí školy tři stupně středoškolského vzdělání. (střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitou). Liší se náročností, délkou, způsobem ukončení studia. Střední školy organizují i nástavbové a zkrácené studium. Normální délka studia 3-5 let.

Konzervatoře – Jsou to umělecké, umělecko-pedagogické školy zaměřené na tanec, hudbu a zpěv. Poskytují středoškolské vzdělání v délce 4 let zakončené maturitou nebo vyšší odborné vzdělání v délce 8 let zakončené absolutoriem.

Vyšší odborné školy – Přijímají studenty s maturitou, navozují na střední školy, které jsou už určitým studijním zaměřením. Délka studia je 2-3 roky, jsou zakončené absolutoriem.

Základní umělecké školy – Poskytují základní vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech, připravují pro studium středních, vyšších a vysokých škol daného uměleckého zaměření. Jsou rozděleny na 1. a 2. stupeň. Studium je i pro dospělé.

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – Poskytují vzdělání v cizích jazycích.

V roce 1989 došlo k velkému rozvoji **speciálního školství**. Toto školství je zaměřeno na děti, které potřebují speciální vzdělávací metody. „V oblastech tohoto vzdělávání se prosazuje integrování (začleňování) těchto žáků se vzděláváním osob zdravých“²⁶.

Cíle vzdělávání stanovené novým zákonem jsou rozpracovány v Národním programu vzdělávání (Bílá kniha 2001). Je centrálním dokumentem vypracovaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, schválený Parlamentem a vymezuje vzdělávací oblasti, obsahy i prostředky. Na dokument navozují rámcové vzdělávací programy vymezující povinný obsah, rozsah, a podmínky vzdělávání každého oboru vzdělávání v předškolním, základním a středním vzdělávání, základní umělecké a jazykové vzdělávání. Jsou zpracovávány centrálně. Podle programů si má každá škola vypracovat vlastní školní vzdělávací program a podle něj pak vyučovat. Smyslem školního

---

²⁶ VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 89.

programu je vytvoření si školské kultury těsně spjaté s životem místní obce nebo města.

2.6 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY²⁷

Každá škola pracuje podle vzdělávacího programu, který vymezuje koncepci, cíle, obsah a metody práce na určitém typu školy. Každý vzdělávací program musí být před svým uvedením do praxe schválen ministerstvem školství a je pro školu závazný. Rámcové i školní vzdělávací programy jsou **veřejné dokumenty** přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. „Pomocí standardu základního vzdělávání (1995) chce stát garantovat, aby všichni žáci základní školy mohli získat v průběhu povinné školní docházky „plnohodnotné a srovnatelné vzdělání“ využitelné v dalším studiu i praxi.“²⁸ Má být základním kritériem pro posuzování a schvalování konkrétního vzdělávacího programu dané školy. Vzdělávací program každé školy má ve svém obsahu poznávací cíle, předpokládané dovednosti absolventů, kompetence absolventů, jejich postoje, aj. Každý program uvádí své základní učivo rozdělené do několika oblastí. Vzdělávací program má určitou předepsanou strukturu: Má povinné a nepovinné části.

Každý vzdělávací program usiluje o určitou diferenciaci učiva vzhledem k odlišným zájmům a schopnostem dětí. Nejkonzervativnější programem je na základní škole. Diferenciace je zde to, že umožňuje například od 3. ročníku více hodin tělocviku na sportovních školách, více hodin cizích jazyků na jazykových školách. Na všeobecných základních školách dochází k diferenciaci především na druhém stupni, kde si dítě může zvolit mezi několika cizími jazyky, kterému se bude chtít věnovat více. Na ten má později žák vyšší dotaci hodin oproti vedlejším jazykům.

Všechny programy jsou navrženy tak, aby se odstoupilo od jednostranného paměťového učení. Je snaha o neopakování stejných informací v

---

²⁷ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 93.

²⁸ Tamtéž str. 93.

několika předmětech. Cílem je vytvoření programů, které do sebe zapadají a vytvářejí komplexní vzdělání, které si žák za své aktivní účasti osvojí.

Základní škola jako jediná uvádí standardizované cíle, co by měl žák po jejím absolvování umět. Toto vymezení umožňuje lepší naplánování učebních hodin. Důraz je kladem na spojení osvojovaných poznatků s funkčními dovednostmi aplikovanými v běžném životě žáka.

Rozdělení učiva do jednotlivých ročníků v učebních osnovách uvedených vzdělávacích programů je pouze doporučené a škola může rozhodnout o jiném uspořádání.

2.7 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM²⁹

Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů

Systém kurikulárních dokumentů

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – **státní a školní**.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují **Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP)**. Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.

Školní úroveň představují **školní vzdělávací programy (ŠVP)**, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách³⁰.

²⁹ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 77.

³⁰ ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu ŠVP mohou školy využít tzv. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů*, který je vytvářen ke každému RVP. Manuál seznamuje s postupem tvorby ŠVP a uvádí způsoby zpracování jednotlivých částí ŠVP s konkrétními příklady.

Rámcové vzdělávací programy

- vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě
- vycházejí z koncepce celoživotního učení
- formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání
- podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání

Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

- navazuje svým pojetím na RVP PV a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání
- vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání
- vymezuje vzdělávací obsah³¹
- zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata
- podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování ve shodě s individuálními potřebami žáků
- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- je závazný pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.

---

³¹ Žáci s lehkým mentálním postižením se vzdělávají podle přílohy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem, kteří navštěvují základní školu speciální, se vzdělávají podle samostatného rámcového vzdělávacího programu.

RVP ZV je otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáků.

Tendence ve vzdělávání, které navozují a podporují Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání³²

- zohledňovat při dosahování cílů základního vzdělávání potřeby a možnosti žáků
- uplatňovat variabilnější organizaci a individualizaci výuky podle potřeb a možností žáků a využívat vnitřní diferenciaci výuky
- vytvářet širší nabídku povinně volitelných předmětů pro rozvoj zájmů a individuálních předpokladů žáků
- vytvářet příznivé sociální, emocionální i pracovní klima založené na účinné motivaci, spolupráci a aktivizujících metodách výuky
- prosadit změny v hodnocení žáků směrem k průběžné diagnostice, individuálnímu hodnocení jejich výkonů a širšímu využívání slovního hodnocení
- zachovávat co nejdéle ve vzdělávání přirozené heterogenní skupiny žáků a oslabit důvody k vyčleňování žáků do specializovaných tříd a škol
- zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků.³³

Vzdělávací oblasti v RVP ZV

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV. Je orientačně rozdělen do devíti **vzdělávacích oblastí**. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou

---

³² Viz. BALADA, J. - BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*. Praha : VÚP, 2007, s. 47 – 51.

³³ BALADA, J. - BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*: [online zdroj]. Praha : VÚP, 2007, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

tvořeny jedním *vzdělávacím oborem* nebo více obsahově blízkými *vzdělávacími obory*:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
- **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)
- **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)
- **Člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*)
- **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- **Člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
- **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- **Člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*)

3 ŠKOLNÍ KOMUNIKACE

3.1 SOCIÁLNÍ PERCEPCE, INTERAKCE, KOMUNIKACE

Od svého narození se dítě pohybuje mezi lidmi, kteří na něj působí. Komplex lidí, které na dítě působí, okolí, ve kterém dítě vyrůstá se nazývá společenským, *sociálním prostředím*.

Mezi společenským prostředím a jednotlivcem se uskutečňuje *sociální styk*. Obsahuje 3 složky:

Sociální percepce

Je to vnímání a poznávání světa kolem nás, vytváření si obrazu o okolí, o partnerovi, i o své osobě. Pedagogická interakce probíhá v pedagogickém prostředí. Sociální percepce v pedagogické interakci je způsob, jak se vzájemně vnímají učitel a žák, učitel a rodiče. Také se to vztahuje na způsob, jak ředitel vnímá celou třídu (sociální skupinu).

Sociální interakce

Je to setkání, kde dochází mezi jednotlivými účastníky k ději. Jeden subjekt vyvolává svým jednáním změnu v jednání druhého subjektu. Účastníci si zde vytvářejí vzájemné vztahy. Sociální interakcí se dá také rozumět tak, že je to soubor jevů, které působí na jednotlivce ze sociálního prostředí, v jakém se nachází. Nejsilnější sociální interakcí je interpersonální styk.

Sociální komunikace³⁴ je jev, při kterém se účastníci dorozumívají a sdělují si obsah.

Definice Sociální komunikace: „Sdělování, tj. výměna informací.“³⁵

Sociální komunikace se realizuje třemi způsoby:

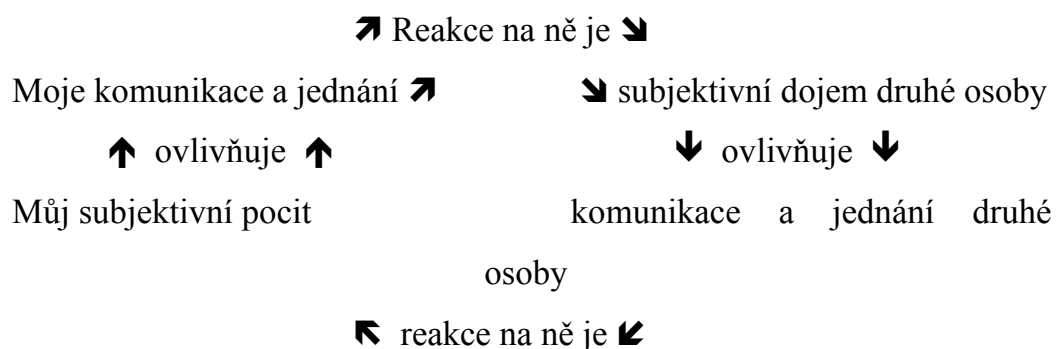
1. slovní, verbální komunikací
2. neslovní, nonverbální komunikací
3. komunikací činnostmi.

Obr. 2:³⁶

---

³⁴ Viz. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 221-233.

³⁵ Tamtéž str. 222.

3.2 PEDAGOGICKÁ INTERAKCE A KOMUNIKACE

Pojem pedagogická interakce se může chápat jako „vzájemné působení dvou a více subjektů v průběhu výchovně vzdělávacího procesu.“³⁷ Do této interakce vstupuje řada činitelů, které ovlivňují vzájemné působení komunikantů. Tyto vazby ovlivňují nejen průběh komunikace, ale i cíl celé komunikace. Dochází ke vzniku složitých mezilidských struktur vztahů, které se navzájem podmiňují a vyvíjejí. Pedagogická interakce, jakožto proces vzájemného působení osobností v konkrétním prostředí, má svůj cíl. Základem interakce má být partnerské pojetí vzájemného vztahu mezi dospělým a dítětem.

„Významným prostředkem pedagogické interakce je **pedagogická komunikace**“.³⁸ Ta je příkladem komunikace sociální. Má jasně stanovené časové i prostorové podmínky, účastníci jsou určeni, je stanoven cíl, obsah komunikování a jsou dané pravidla styku mezi učitelem a žákem.

„Komunikace je základním prostředkem realizace výchovy a vzdělávání prostřednictvím verbálních a nonverbálních projevů učitele a žáků.“³⁹

3.2.1 ÚČASTNÍCI PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE⁴⁰

³⁶ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 222.

³⁷ Tamtéž str. 221.

³⁸ Tamtéž str. 222.

³⁹ GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005. str. 67.

⁴⁰ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, s. 29-30.

„V jistém slova smyslu pedagogická komunikace nabývá charakteru masové komunikace“.⁴¹ Účastníci pedagogické komunikace jsou v určitých vztazích. P. Gavora vymezuje několik typů vztahů

učitel x žák	učitel x třída	učitel x skupina žáků
žák x třída	žák x skupina žáků	skupina žáků x skupina žáků
žák x žák	skupina žáků x třída	

V rozdělení 1-3 rozhoduje o průběhu komunikace učitel.

Pravidla pedagogické komunikace jsou do značné míry ovlivněna tím, jaké jsou komunikační pravidla mezi jednotlivými subjekty. Pravidla pedagogické komunikace jsou ve škole obsaženy ve školním řádě, který je vyvěšen v každé třídě.

„ Pravidla chování ve třídě jsou formální prohlášení, v nichž jsou žáci seznámeni s všeobecnými pokyny ohledně vyžadovaného a zakázaného chování“.⁴²

3.2.2 FUNKCE PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE⁴³

- zprostředkovává společnou činnost jednotlivým účastníkům skupiny
- zprostředkovává vzájemné působení účastníků
- zprostředkovává osobní i neosobní vztahy
- formuje všechny účastníky pedagogického procesu, především osobnost žáků
- pomáhá uskutečnit výchovu a vzdělání, protože cíl a učivo mohou být předány jen slovním nebo mimoslovním projevem

3.2.3 PODOBY PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE

---

⁴¹ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Strom, 1997 str. 314.

⁴² NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, str. 31.

⁴³ Viz. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 221-233.

- Detailně připravená – připravená předem do nejmenších detailů, ať už se komunikace jakýmkoli směrem vyvine, komunikant není zaskočen.
- Rámcově připravená – komunikace je vedena dle předchozí zkušenosti - i se snahou nevytvořit rámec vývoje již v minulosti uskutečněné
- Nepřipravená – komunikant zde nemůže být předem připraven na situaci, ve které se nachází. Komunikace takto vznikla je tedy jedinečná⁴⁴

3.2.4 OBSAH PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE

jsou předávané informace, postoje, emocionální stavy, sebepojetí, aj. Stejně jako proces interakce může být i proces komunikace oboustranný. Osoba užívající komunikačních symbolů, přijímá i symboly druhé osoby, a také v ní symboly vyvolává. (verbální i neverbální projev)

3.3 ZKOUMÁNÍ KOMUNIKACE VE TŘÍDĚ⁴⁵

Komunikace ve třídě sledujeme pomocí pozorování. To probíhá mnoha způsoby.

Pozorování – Pozorovatel je přítomný ve třídě, dělá si poznámky o průběhu komunikace v ní. Na konci hodiny nebo později může vyslovit učitel závěry. Některá pozorování jsou založena na analýze autentických výroků žáků a učitele. Pozorovatel zde výroky doslovně zaznamenává.

Pozorování zúčastněné – Pozorovatel se aktivně účastní některé aktivity třídy, vede neformální rozhovory s žáky a učiteli, aby pochopil kulturu a atmosféru třídy.

---

⁴⁴ Viz. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 221-233.

⁴⁵ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005, s. 20-33.

Pozorování strukturované – Pozorovatel má předem vytvořenou strukturu, podle které má stanovené cíle a k nim směřuje pozorování.

Pozorování nestrukturované – Pozorovatel má předem stanovené jen cíle nikoli strukturu.

3.4 PRAVIDLA KOMUNIKACE

3.4.1 PRAVIDLA KOMUNIKACE učitel - žák⁴⁶

V komunikaci mezi učitelem a žákem musí být dodržovány komunikační pravidla. „Komunikační pravidla jsou osobitým druhem sociálních pravidel. Určují přijatelné a nepřijatelné chování účastníků komunikace.“⁴⁷

Bázová komunikační pravidla⁴⁸

znění pravidla	zdůvodnění použití
není dovolené skákat do řeči	Soustavné přerušování hovoru partnera vede k rozbití komunikace. V komunikaci se používá široká škála nonverbálních signálů, kterými naslouchávající dává najevo, že chce hovořit- zrakový kontakt, předklonění se...
není přípustný paralelní hovor 2 lidí současně	Špatné dorozumívání mezi jednotlivými osobami komunikace.
partneři se musí v roli hovořícího a naslouchajícího pravidelně střídat	Došlo by k monologu.
nejsou přípustné dlouhé a časté pauzy	Působí to jako nedostatečná znalost

⁴⁶ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paida, 2005, s. 20-33.

⁴⁷ Tamtéž str. 33.

⁴⁸ Viz. Tamtéž str. 33.

	komunikace obou partnerů.
naslouchající dává najevo, že věnuje naprostou pozornost hovořícímu	Neprojevování pozornosti odvádění hovořícího od obsahu komunikace.

Při pozorování komunikace ve školní třídě, dochází se k názoru, že se druhy komunikace stále střídají. Celá hodina je sledem střídajících se projevů učitele a žáka. Komunikaci ve třídě řídí učitel. Direktivní komunikační pravidla ukazují, co je a co není dovoleno při komunikaci mezi žákem a učitelem.

Komunikační pravidla učitele⁴⁹

1. kdykoliv si může vzít slovo
2. mluví s kým chce
3. volí téma hovoru
4. rozhoduje o délce rozhovoru
5. může hovořit v kterémkoli části učebny
6. hovoří v jakékoli poloze

Pravidla 1-4 se týkají projevů verbální komunikace. Pravidla 5-6 se týkají nonverbální komunikace.

Emocionální pravidla komunikace pro učitele

Když učitel komunikuje s žákem, předává mu určitý obsah komunikace (informaci). Způsob, jakým komunikuje, ukazuje, jak chce na žáka zapůsobit. Jeho řečový projev vytváří u posluchače, žáka nebo komunikanta s ním různé emoce. Toto emocionální působení má velký vliv na vývoj komunikace. U každého žáka zanechá způsob podání informací různý pocit. Například pocit chladný, nadšený, milý, vstřícný.

Každý dobrý učitel by měl být schopen pravidelného používání empatie, entuziasmu, humoru.

⁴⁹ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, str. 34.

Komunikační pravidla žáka⁵⁰

Žák může hovořit

1. pokud dostane slovo
2. pouze s tím, s kým je mu to určeno
3. pouze o tom, co má určeno
4. jen tak dlouho, jak je mu to určeno
5. na místě, které je mu určeno
6. pouze ve stoje

3.4.2 DIALOG VE VYUČOVÁNÍ⁵¹

Dialog je komunikace 2 a více osob. K tomu, aby se mohlo hovořit o dialogu, je třeba dodržet zásady dialogu. P. Gavora rozděluje ve své knize *pět zásad*.

- a) střídání replik – Replika je projev jednoho partnera dialogu. Trvá tak dlouho, dokud nezačne mluvit druhý partner dialogu. Pokud se repliky nestřídají, dochází k monologu.
- b) střídání rolí hovořícího a naslouchajícího
- c) jeden partner reaguje na druhého partnera
- d) aktivní naslouchání partnera
- e) hledání společného významu

3.4.3 DIALOG Učitel – žák

Dialog mezi učitelem a žákem v rámci vyučování má většinou stabilní strukturu. Většinou učitel začíná dialog položením otázky a žák má na otázku

---

⁵⁰ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005, str. 35.

⁵¹ Viz. tamtéž str. 36.

odpovídat. Učitel na odpověď reaguje zhodnocením, poopravením nebo opravením odpovědi.

Schéma dialogu učitel – žák ve vyučování

Učitel: Otázka, pokyn, úkol

Žák: Odpověď

Učitel: Reakce na odpověď

Učitel může uvolnit strukturu dialogu mezi více účastníků. Například na jednu otázku může odpovědět více žáků a po té teprve reagovat učitel.

Učitel: Otázka

Žák 1: Odpověď

Žák 2: Odpověď

Žák 3: Odpověď

Učitel: Souhrnné hodnocení odpovědí

3.4.4 OTÁZKY VE VYUČOVÁNÍ⁵²

Otázka je výrok, který má formu tázací věty. Je několik druhů otázek podle různého třídění.

Zvláštní otázky učitele

Kladení otázek patří snad do každé vyučovací hodiny. Pomocí otázek učitel zjišťuje schopnosti, postoje a vědomosti žáků. Učitel může krom jedné otázky pokládat i tzv. „vícenásobné“ otázky, což je kladení několika otázek za sebou.

Otázky kladené jsou uzavřeného nebo otevřeného typu. Výzkumy, které se prováděly ve vyučování, ukázaly, že 60-80% otázek při výuce je uzavřených a zbytek 20-40% otevřených.

Třídění otázek

---

⁵² Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005.

reproduktivní   aplikační   produktivní   hodnotící   organizační

Bloomova taxonomie otázek⁵³

otázka na vědomosti   otázka na porozumění   otázka na aplikaci

otázka na analýzu   otázka na syntézu   otázka na hodnocení

V rámci vyučování může učitel navodit situaci, kdy dojde k dialogu mezi 2 žáky (žák x žák) nebo ke kladení otázek od žáků žákovi (žák x žáci).

Otázka je klíčová součást dialogu. Nelešovská v Pedagogické komunikaci se zmiňuje o požadavcích na otázky.⁵⁴

3.5 VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLNÍCH INSTITUCÍ

3.5.1 VYUČOVÁNÍ- VÝUKA

„Vyučování je forma cílevědomého systematického vzdělávání a výchovy dětí, mládeže a dospělých.“⁵⁵ Je naplňováno vzájemnou interakcí mezi učitelem a žákem. Celistvost vyučování je dána vzájemnými vztahy uvnitř systému. Navzájem jsou propojeny a ovlivňují se. Dále jsou ovlivněny společností a institucí, ve které výuka probíhá. Výuka je proces, ve které působí společně učitel- jako řídicí jednotka komunikace a žák- jako aktivní účastník. K řízení ze strany učitele může dojít jen tehdy, pokud má jasnou kontrolu jak se žák učí. Ta je poskytnuta skrze zpětné informace od učícího se žáka.

„Výuka probíhá v interakci mezi učitelem a žáky, a také mezi žáky navzájem.“⁵⁶ Výuka je jednou z forem výchovy.

„Výukou podle Byčkovského rozumíme vzájemnou interakci vychovávajících subjektů (učitelů) a vychovávaných subjektů (žáků, studentů)

---

⁵³ V roce 2001 byla publikována revidovaná Bloomova taxonomie otázek (vlastně vyučovacích cílů). V časopisu Pedagogika 3/2004 o ní píše Byčkovský, Kotásek a Hudecová.

⁵⁴ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, s. 108-110.

⁵⁵ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 121.

⁵⁶ Viz. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 121-123.

v rámci organizované výchovy. Vzájemná interakce se realizuje činností učitele – vyučováním a činností žáků, studentů – učením.⁵⁷

Výsledkem výuky jsou změny v osobnosti žáka, studenta, dosažené výukou. Výsledky výuky jsou závislé na úrovni učení se žáků, na jejich motivaci, i na činnosti učitelů, kteří svou činností – vyučováním – mohou více či méně učení žáků usnadňovat.

Proces školní výuky se může označit za dynamický lidský styk mezi učitelem a žákem, který se odehrává v podmínkách školního vyučování a v čase školní docházky.

Pravidla pedagogické komunikace jsou částečně formulovaná školou (školní řád), částečně společností (obecná pravidla chování) a část je výsledkem vztahu mezi učiteli a žáky. Stejně jako v minulosti i v dnešní době má účastník pedagogické komunikace svá práva a povinnosti, které musí dodržovat. Také se nesmí zapomenout na dodržování pravidel slušného chování. Bohužel se zvýšil obecně nedostatek úcty a etiky vůči pedagogům ze strany žáků a následně i ze strany rodiny. Ta se projevuje například nepodloženým obviňováním pedagogů. Došlo ke špatnému pochopení demokracie projevu. Často se stává, že ani rodiče nemají úctu k pedagogům. Stále více je naopak podceňováno a zlehčováno jejich pedagogické působení na žáky. Důsledkem je zvyšování se konfliktů.

Vyučování můžeme rozdělit z hlediska komunikace na 3 **organizační formy**.⁵⁸ P.Gavora je člení na ***hromadné, skupinové a párové***.

1 Hromadná forma

Je nejčastější formou, je zaměřena na výuku všech žáků, pracuje se se shodným učivem, učitel vysvětluje žákům učivo pomocí výkladu, demonstrací, pokusů, dialogu učitele s žákem, který sledují ostatní žáci. Vzniklá komunikace zde probíhá jedno i oboustranná, je nejméně frekventovanější formou v

---

⁵⁷ Viz. tamtéž s. 121-123.

⁵⁸ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005, s. 118-119.

českých školách. Tato forma komunikace je pro učitele nejlépe říditelná, protože vždy mluví jen jeden žák. Prostor třídy je dobře rozdělen, proto může docházet k možné kontrole všech žáků. Nevýhodou je, že není zaručeno úplné pochopení učiva žákem. Tato forma se používá i na vysokých školách.

2 Skupinová forma

Odstraňuje nedostatky hromadné formy – pasivitu a malou účast žáků na obousměrné komunikaci. Skupinu tvoří 2-6 žáků. Tato forma se používá, aby si žáci navykli na jiný druh výuky, do který se musí více aktivně zapojit. Skupinu sestavuje učitel nebo si ji můžou vytvořit žáci spontánně sami.

Další vlastnosti skupiny

homogenní x heterogenní   permanentní x dočasná

Další role ve skupině

- vedoucí skupinky
- zapisovatel
- zásobovatel (sběratel materiálů od učitele nebo je zhotovuje)
- kontaktní osoba (zprostředkovává kontakt s učitelem nebo s jinými skupinami)
- mluvčí (přednáší výsledky řešení celé třídy)

Při komunikaci ve skupině se postupně ***rozvíjejí sociální a komunikační dovednosti.***

- iniciační (žák otvírá komunikaci, navrhuje postupy, přináší nápady)
- informování (žák informuje a vyhledává nové poznatky)
- objasňování (žák vysvětluje a pomáhá porozumět ostatním)
- shrnutí (žák seřazuje informace, zestručňuje, syntetizuje)

- harmonizace (žák se pokouší sladit nesouhlasné názory ve skupině snižuje napětí, překonává rozdíly, hledá cestu ke kompromisům mezi jednotlivci skupiny)
- povzbuzuje (žák povzbuzuje každého jednotlivě i celou skupinu hromadně, zvláště pak méně zdatné jedince skupiny)
- hodnocení (žák se učí hodnotit sebe, ostatní členy skupiny i skupinu celkově dle výkonu)

Učitel má i zastupovat funkci odstraňovače nežádoucího chování ve skupině, které představují někteří jednotlivci.⁵⁹ Nejčastějšími **druhy nežádoucího chování** jsou

- agresivita (představitel se chová vůči druhým podrážděně, odmlouvá, může docházet až k patologickým projevům nenávisti)
- blokování skupiny (žák brzdí ostatní, zabraňuje práci, navrhuje nebo dělá postupy, které nesouvisí s řešením úlohy)
- dominance (žák přerušuje ostatní, skáče do řeči ostatním)
- vyhýbání se práci (žák se aktivně nezapojuje do povinností spojených s úkolem)

3 Párová forma

U této formy pracují vždy 2 žáci spolu. Jde o oboustrannou komunikaci, je zde symetrický vztah mezi jednotlivci komunikující dvojice. Tato forma je mezistupněm mezi hromadnou a individualizovanou formou komunikace.

3.6 ŠKOLA JAKO ČINITEL

Škola je jeden z nejdůležitějších činitelů v životě každého dítěte, který přispívá k celkovému rozvoji jedince. Tato instituce zastává několik funkcí. Například funkce personalizační, kvalifikační, socializační, integrační, ochrannou. Ochranná funkce zajišťuje mladým lidem optimální prostředí

---

⁵⁹ Viz. HUNTER, I. *7 kroků efektivního koučování*. Praha : Grada 2002, s. 47-48.

v jednom z nejkomplicovanějších období vývoje, v období dospívání. Škola zastává ve vztahu ke společnosti řadu úkolů prvotně náležejících rodině, která není na takovou úlohu komplexně připravena.

Současná situace škol je rovněž ovlivněna problémy ve společnosti. Dotýkají se jí změny ekonomické, demografické, personální aj. Škola se dnes ocitá v nelehké situaci. Nároky na vzdělání dětí i dospělých jsou vysoké, proto jsou kladeny i velké nároky na široký obsah a úroveň vzdělávacích programů.

Škola hraje v učící se společnosti velkou roli. V mnoha zemích i u nás fungují instituce, které zajišťují celoživotní vzdělávání. Lidé chtějí dosáhnout velkého vědění. Je to přímo uměle vyvolaný předpoklad pro prosazení se na trhu práce. Dnešní moderní společnost, která každým dnem dosahuje nových pokroků, se bez rozvíjející se vzdělanosti neobejde.

3.7 SOUČASNÝ OBRAZ ŠKOLY

Obraz školy je založen na dvou faktorech - na dosažených výsledcích a aktivitách školy v minulosti a na pravidelné komunikaci se všemi významnými partnery školy a s veřejností dnes. O pozitivním vnímání školy veřejností často rozhodují vedle obvyklých informací o škole (výroční zpráva) i zdánlivé maličkosti, které patří právě do okruhu **komunikace školy s jejím okolím**.

Příklad takové maličkosti je: jak se do školy telefonuje, zda je možné rychlého přepojení na ředitele školy, zástupce popřípadě třídního učitele, jak rychle je člověk pochopen od školního pracovníka a do jaké míry je mu vyhověno s jeho požadavkem.

4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU

Jednou z významných proudů pedagogického myšlení je zaměřování na vztahy mezi školou a rodinou. Účelem tohoto bádání je zkvalitňování vzdělávacích postupů a jeho výsledků. Důvody zabývání se touto problematikou

jsou rozsáhlé. Například: nedostatečná informovanost o škole v podvědomí lidí-rodíčů, malá informovanost o prospěchu žáka, nezvládnutí učiva ve školách, malý respekt ke kantorům ze strany žáků aj.

Komunikace školy a rodiny zahrnuje velký rozsah aktivit směřujících ke zlepšení informovanosti mezi rodiči a konkrétní školou. Na základních školách to jsou hlavně informační rodičovské schůzky, kde jsou rodiče informováni o prospěchu svých dětí, nebo žákovské knížky (v této době často i v elektronické podobě).

Střední školy se dostávají do podvědomí rodičů a žáků nejvíce z brožurek vydaných ke dnu otevřených dveří, skrze internetové stránky či školní i mimoškolní aktivity svých studentů, kterými na sebe upoutají pozornost.

4.1 KOMUNIKACE OTEVŘENÉ ŠKOLY

Rodina a škola jsou dvě samostatné instituce, které působí na život každého jedince. Především se nesmí podceňovat spolupráce a komunikace obou subjektů, protože to by mohlo vést k negativnímu vlivu na vývoj dítěte. Dítě musí cítit, že má podporu v rodině i ve škole a že oběma institucím jde o jediné – o kvalitní život dítěte. Proto je nezbytné nastolit podmínky, které vytvářejí dítěti příznivé prostředí pro jeho rozvoj.

Skrze stále se zmenšující počet dětí nastupujících do školy, dochází k tomu, že se školy ocitají v konkurenčním boji o svou existenci. Chtějí-li v tomto boji obstát a uhájit oprávněnost své existence, musí být úspěšné. Střední školy pak musí o sobě dát vědět. (například prezentace na burzách středních škol).

4.2 ÚSPĚŠNÁ ŠKOLA

Úspěšná škola má profesionální vedení. Spolupracovníci v ní sdílejí společné vize a cíle, pravidelně se sami učí a vzdělávají. Škola nabízí vhodné vzdělávací prostředí - klima, provádí pravidelné hodnocení kvality své práce a je otevřená všem subjektům, které pomáhají vybudovat dobré prostředí ve škole.

Veřejnost si vytváří svou představu o škole na základě prezentovaných informací, škola si buduje na veřejnosti svůj **obraz (image)**. Právě dnes vystupuje do popředí nutnost budování pozitivní image školy. Většina škol se snaží získat co největší počet žáků, protože děti vstupujících do školy klesá. Škola, na základě množství žáků, má také určité množství finančních prostředků, proto se snaží dát veřejnosti najevo, jak dobrou kvalitu výuky poskytuje, jak dobrý má pedagogický sbor (jeho odborníky má na svém pracovišti), jaké klima ve škole vládne, jakou perspektivu mají její absolventi při přijímání na střední školy, jak a kde ji její žáci dobře prezentovali, na jakých veřejných projektech se podílela.

Komunikací školy rozumíme oboustrannou výměnu informací mezi školou a příjemci sdělení, kterými jsou především zákazníci (rodiče, žáci, pedagogičtí i nepedagogičtí zaměstnanci apod.), partneři školy a široká veřejnost. Cílem této komunikace je jednak informování příjemců sdělení o existenci, cílech, aktivitách a nabídce školy (čímž škola zároveň vytváří a podporuje svou pozici, svou image), jednak získávání informací formou zpětné vazby. Stejně významná jako komunikace s okolím (s vnější veřejností) je i cílená vnitřní komunikace (s vnitřní veřejností).

4.3 KOMUNIKAČNÍ PŘÍLEŽITOSTI NABÍZENÉ ŠKOLOU

Dle osobních konzultací na školách mi bylo sděleno, že k předávání informací je používána široká škála forem komunikace.

- Osobní komunikace – Je to osobní setkání rodiče s personálem školy, příkladem jsou třídní schůzky, konzultační hodiny, informativní schůzky.
- Neosobní komunikace – Nejčastějším jsou písemné formy komunikace: žákovská knížka, vysvědčení, školní časopis, nástěnka pro rodiče. Další neméně používaný způsob je telefonní kontakt. Stále více se používá ke komunikaci veřejných informačních internetových stran školy. Novinkou je zavedení integrovaného informačního systému, který je přístupný pod heslem pro učitele, žáky a rodiče žáků určité školy.

- Setkání rodič-učitel-žák – V dnešní době se setkává rodič za přítomnosti žáka s pedagogem nejvíce na prvním stupni z různých důvodů.
- Žákovská knížka / vysvědčení – Žákovská knížka stále v našich školách patří mezi nejužívanější prostředek k informování rodičů o žákově prospěchu ve škole. I přesto, že lze tyto knížky využít pro oboustrannou komunikaci v našich školách se tomu dle názoru mnohých pedagogů většinou neděje. Mohly by sloužit pro sdělení rodičů o tom, jak se dítě doma projevuje v oblastech souvisejících se školou. Například k žádosti rodičů o setkání s učitelem. V našich školách, ale většinou slouží jako dokument informující o dosaženém úspěchu nebo neúspěchu žáka. Stále častějším jevem u rodičů je, že pro nezáměr nebo velké pracovní vytížení dochází k nepravidelnému kontrolování žákovských knížek. Velkým problémem jsou také kontroly kázeňských napomenutí. Často se toto napomenutí obrátí proti samotnému kantorovi. K této situaci dochází, když rodič neakceptuje učitele jako osoby kompetentní k posouzení nekázně jeho dítěte v době výuky.

Ráda bych také zmínila zatím nepříliš rozšířených elektronickou podobu žákovských knížek.

- Školní časopis - Mnoho škol vydává pro rodiče informační časopisy nebo noviny. Tento druh tisku velmi napomáhá komunikaci mezi školou a širokou veřejností. Může informovat i jiné rodiče nebo učitele o tom, jak probíhá domácí příprava žáka a jak tuto přípravu zefektivnit. Lze dát návod na trávení volného času s dětmi nebo jinou zajímavou činností, která přispívá ke vzdělání dětí.
- Obrázky, předtištěné kartičky, diplomy a pochvaly – Lze vytisknout pro učitele obrázky, diplomy, skrze které mohou učitelé vyjádřit dětem uznání a pochvalu za určité výkony nebo dobré chování. Takové kartičky lze rozdat i rodičům, kteří naopak hodnotí učitele. Takové hodnocení žáků je v dnešní době sice málo časté, ale i veřejné. I učitelé jsou rádi za ocenění, neboť skrze hodnocení mohou vidět plody své do úsilí

a nelehké práce. Díky tomuto systému se u dětí rozvíjí přirozená soutěživost a dravost, které je v současnosti potřeba. Nevýhodou by snad mohlo být to, že by i u učitelů mohlo dojít k soutěživosti na úkor kvality výuky.

- Pravidelné konzultační hodiny – Každý učitel by měl mít vymezen určitý čas, ve kterém bude k dispozici žákům i rodičům. Z osobní zkušenosti vím, že je tomu tak u ředitelů základních škol i u kantorů na středních a vysokých školách. Čas ke konzultaci mají vymezen i pro neplánované schůzky. Je zde však nezanedbatelná podmínka, aby vyučující dodržoval smluvené termíny, kdy je studentům, rodičům nebo veřejnosti k dispozici.
- Nástěnka pro rodiče – Tato nástěnka bývá většinou umístěna u hlavního vchodu, aby byla přístupná všem rodičům. Ti se mohou snadno zorientovat a informovat o dění ve škole. Mohou zde najít informace typu, kdy je možno se setkat s kterým učitelem, kalendář důležitých akcí školy, nabídku činností pro rodiče s dětmi nebo náměty na pomoc dětem při učení. Také by neměly chybět telefonní čísla na instituce zabývající se dětskými jazykovými a učebními obtížemi.
- Třídní schůzky – Všichni rodiče jsou pyšní na své děti, proto jsou rádi, když jsou informováni ze strany školy o prospěchu svých dětí. Problémem, který se dnes rozrůstá je, že rodiče skoro bezproblémových dětí na rodičovské schůzky chodí poctivě, tak jak to má být. Ale rodiče dětí se špatným prospěchem nebo nedobrou kázní na schůzky chodí jen ojediněle nebo vůbec. V takových případech si škola (ředitel) rodiče do školy zve úředním dopisem. Rodič je povinný na takovou schůzku dorazit, nebo písemně zodpovědět důvod pro jaký na schůzku dorazit nemůže.
- Deník úkolů na integrovaném počítačovém systému – Na nižším stupni mají děti deníčky, do kterých si zapisují seznam svých domácích úkolů i informace pro rodiče. Ve školách s integrovaným školním systémem a elektronickou žákovskou knížkou se na vyšším stupni častěji používá

úkolníček nainstalovaný do elektronické integrované sítě třídy. Zde učitel (nejčastěji třídní učitel) dává týdenní učební plány, informace o písemném zkoušení, seznamu domácích úkolů pro žáky. Přístup k těmto informacím má jen žák nebo rodiče žáka skrze přidělené heslo.

Domnívám se, že mezi komunikační příležitosti, které se na našich školách nejčastěji vyskytují a využívají, patří třídní schůzky, pozvání rodičů do školy, zřizování rad školy a školní akce.

5 PRŮZKUM V OBLASTI KOMUNIKACE

5.1 METODA PRŮZKUMU

Průzkum byl proveden formou tří dotazníků. Do dotazníku jsem pro svůj vlastní zájem zařadila i otázky otevřeného rázu, abych lépe dokázala pochopit a vystihnout prostředí školní komunikace (příloha 1, příloha 2, příloha 3). Dotazník byl anonymní.

Pomocí otázek jsem chtěla zjistit vlastní názory pedagogů, rodičů a žáků na vzájemnou komunikaci mezi dvěma samostatnými a přes děti velmi

propojenými institucemi. Dotazník jsem rozesílala a rozdávala po různých základních školách ve městech a na vesnicích.

Dotazník pro učitele má nejprve informativní otázky na pohlaví učitele a jaké třídě je třídním učitelem. Po té následuje devatenáct otázek.

V dotazníku jsou položky uzavřené (položky číslo 1, 3 – 18, 20, 21) a položka otevřená (položka číslo 19). U většiny položek mohli respondenti a respondentky zvolit u uvedených možností pouze jednu odpověď. V dotazníku se však vyskytly i položky, u kterých bylo možno označit i více odpovědí (položka 11, 13).

Průzkum jsem realizovala po domluvě s ředitelem nebo ředitelkou školy tak, že jsem poslala nakopírované dotazníky do škol, kde kantoři mohli dobrovolně rozdat dotazníky po třídách (dotazník pro žáka) a také zároveň vyplnit dotazníky určené jim (dotazník pro učitele).

Při vyhodnocování dotazníku jsem použila metodu analýzy a syntézy. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

Celkové vyhodnocení všech 50 respondentů prvního dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

Dotazníky pro děti mají nejprve informativní charakter, kde se zajímám o pohlaví žáka, věk žáka, délku navštěvování školy a jaký ročník školy navštěvuje. Na tyto položky navozuje 21 položek.

Při vyhodnocování dotazníku jsem použila metodu analýzy a syntézy stejně jako v předchozích dvou dotaznících. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

V dotazníku jsou uzavřené (1, 2, 7 – 11, 13 – 15, 19, 22), otevřené (3 – 6, 12, 17, 18, 24, 25) i smíšené (16, 20, 21, 23) položky.

Celkové vyhodnocení všech 600 respondentů třetího dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

5.2 ZKOUMANÝ VZOREK

Respondenti dotazníku pro učitele byli všichni učitelé druhých stupňů základních škol, kteří se chtěli dobrovolně zúčastnit.

Dotazník pro rodiče byl rozdán během třídních schůzek, které na škole probíhaly. Zároveň byli jednotliví učitelé požádáni, aby předali další dotazníky rodičům, kteří se schůzek neúčastnili, prostřednictvím dětí.

Dotazník pro žáky byl rozdán na druhém stupni základních škol v průběhu vyučovacích hodin. Vyplnění dotazníku bylo dobrovolné a dotazník byl anonymní.

Do průzkumu byly zahrnuty základní školy z následujících měst a vesnic. Buchlovice, Staré Město, 5 škol z Uherského Hradiště, 2 školy z Kunovic, Otrokovice, 4 školy ze Zlína, Napajedla, 3 školy z Brna, 2 školy z Českých Budějovic, 2 školy z Veselí nad Moravou, 2 školy z Kroměříže, 2 školy z Uherského Brodu, Vsetín, Osvětimany, Tupesy, Boršice u Buchlovic.

Školy byly do průzkumu vybírány podle následujících kritérií.

- škola ve městě nebo na vesnici
- kapacita školy
- dostupnost pro průzkum.

5.3 VÝSLEDKY PRŮZKUMU A JEJICH ANALÝZA

V následujících kapitolách jsou shrnuty výsledky průzkumu rozděleny do kapitol podle jednotlivých cílových skupin, kterým byly dotazníky určeny.

5.3.1 VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH UČITELŮ

Mezi dotazovanými bylo 40 žen a 10 mužů.

GRAF 1.

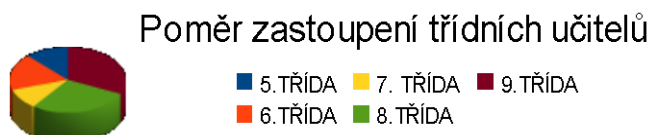
Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 40 (80 %) respondentů žen
- 10 (20%) respondentů mužů.

Respondenti byli třídní učitelé z 5. (6 učitelů), 6. (9 učitelů), 7. (5 učitelů), 8. (14 učitelů) a 9. (16 učitelů) tříd.

GRAF 2

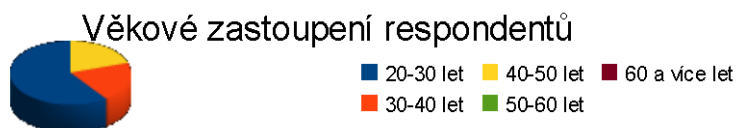

Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 6 (12%) respondentů z 5. třídy
- 9 (18%) respondentů z 6. třídy
- 5 (10%) respondentů z 7. třídy
- 14 (28%) respondentů z 8. třídy
- 16 (32%) respondentů z 9. třídy.

Věk respondentů se pohyboval mezi 20 – 50 lety.

GRAF 3.

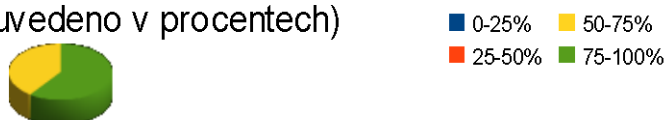
Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 30 (60%) respondentů z věkové kategorie 20 – 30 let
- 10 (20%) respondentů z věkové kategorie 30 – 40 let
- 10 (20%) respondentů z věkové kategorie 40 – 50 let
- a žádný respondent vyššího věku.

Otázky 4, 5 a 6 jsou zaměřeny na třídní schůzky. Procentuální zastoupení rodičů žáků na třídních schůzkách podle mínění respondentů (Graf 4.) je 50-100%.

GRAF 4.

Procentuální zastoupení rodičů podle mínění respondentů
(uvedeno v procentech)

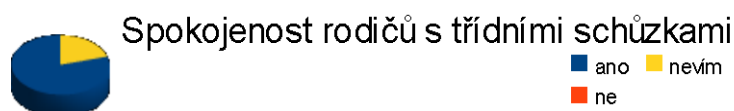
Z celkového počtu 50 respondentů uvedlo:

- 20 (40%) respondentů 50-75% účast rodičů na třídních schůzkách
- 30 (60%) respondentů 75-100% účast rodičů na třídních schůzkách
- žádný z respondentů neuvedl menší procentuelní účast rodičů na třídních schůzkách.

Respondenti uvedli, že největší zájem na třídních schůzkách rodiče projevují o prospěch dítěte (40%), o chování dětí ve školním prostředí (20%), o aktuální třídní témata (20%), o akce a výlety školy (15%) všechno (5%).

Mínění respondentů o spokojenosti rodičů s třídními schůzkami je znázorněn na dalším grafu - (graf 5.). 40 respondentů si myslí, že jsou rodiče s organizací třídních schůzek spokojeni, a 10 respondentů neví.

GRAF 5.

Z celkového počtu 50 respondentů :

- 40 (80%) respondentů si myslí, že rodiče jsou s organizací třídních schůzek spokojeni
- 10 (20%) respondentů neví, zda jsou rodiče spokojeni.

Spokojenost rodičů žáků s frekvencí třídních schůzek podle mínění respondentů (graf 6) znázorňuje, že 20 respondentů odpovědělo kladně a 30 respondentů nevědělo, zda jsou rodiče spokojeni.

GRAF 6.

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 20 (40%) respondentů odpovědělo ano
- 30 (60%) respondentů odpovědělo, že neví

Další otázka se týkala konzultačních hodin a účasti rodičů na konzultačních hodinách podle mínění respondentů (graf 7) .

GRAF 7.

Odhad účasti rodičů na konzultačních hodinách

(vyjádřeno v procentech)

■ 0-25%   ■ 50-75%
■ 25-50%   ■ 75-100%

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 10 (20%) respondentů odhaduje 0-25% účast rodičů na konzultačních hodinách
- 10 (20%) respondentů odhaduje 25-50% účast rodičů na konzultačních hodinách
- 10 (20%) respondentů odhaduje 50-75% účast rodičů na konzultačních hodinách
- 20 (40%) respondentů odhaduje 75-100% účast rodičů na konzultačních hodinách

Respondenti uvedli, že nejčastější téma zájmu rodičů v konzultačních hodinách je zjištění informací o prospěchu a chování jejich dětí ve škole (80%). Dalším tématem dále uvádějí konzultace ohledně středoškolského studia jejich dětí (12%) a informace o možnosti zapojení se do přípravy školních akcí kolem svátků (8%).

Respondenti by také uvítali, kdyby přišli na konzultační hodiny rodiče dětí, které mají problémy.

V 7 dotaznících respondenti uvedli, že jejich škola vydává časopisy s tematikou, o kterou se zajímají žáci, rodiče i učitelé. Ve 43 dotaznících nikoli.

GRAF 8.

Informační letáčky s tématy žáků, rodičů, učitelů

■ ano
■ ne

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 7 (14%) potvrdilo vydávání letáčků tohoto typu ve škole
- 43 (86%) vyvrátilo vydávání informačních letáčků tohoto typu ve škole.

Na návrh přítomnosti rodičů ve výuce bylo 35 kladných a 15 záporných odpovědí.

GRAF 9.

Z celkového počtu 50 respondentů

- 35 (70%) odpovědělo kladně
- 15 (30%) odpovědělo záporně.

Respondenti, kteří byli pro návrh účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by tato možnost prohloubila komunikaci mezi školou a rodinou (30%), rodiče by mohli pozorovat děti při práci v jiném, než domácím prostředí (18%) a rodiče žáků s etickými problémy by děti viděli, jak se chovají ke spolužákům (16%).

Respondenti, kteří byli proti návrhu účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by koncepci vyučovací hodiny svojí přítomností nabourávaly (24%), děti by ve výuce nebyly spontánní, ale ovlivněné přítomností rodičů a tím by docházelo ke zpomalení zpětné vazby od dětí k vyučujícímu (12%).

Procentuální vyjádření je počítáno s ohledem na celkový počet odpovědí.

Písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho výsledků chování poskytuje 17 učitelů a 33 učitelů nikoliv.

Cílem otázky bylo zjištění, zda respondenti píší žákovi mimo vysvědčení ještě písemné zprávy o jeho chování, snaze a výsledcích ve škole.

GRAF 10.

Z celkového počtu 50 respondentů

- 17 (34%) poskytuje krom klasického hodnocení ještě písemné zprávy o dítěti
- 33 (66%) poskytuje krom klasického hodnocení ještě písemné zprávy o dítěti

V případě nespolupráce rodičů u prokazatelného zanedbávání dítěte ze strany rodičů se nezdráhá 39 z 50. respondentů kontaktovat pracovníky sociálního orgánu.

GRAF 11.

Kontaktování sociálních orgánů v případě potřeby

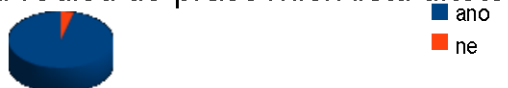
Z celkového počtu 50 respondentů

- 39 (78%) odpovědělo, že se nezdráhá kontaktovat pracovníky sociálního orgánu.
- 11 (22%) odpovědělo, že nekontaktuje tyto orgány.

Všichni respondenti uvádí, že rodiče dětí mohou nahlédnout do pracovních listů svého dítěte.

GRAF 12.

Možnost nahlédnutí rodičů do pracovních listů dítěte

Z celkového počtu 50 respondentů

- 48 (96%) odpovědělo kladně
- 2 (4%) odpověděli záporně

Oba respondenti, kteří odpověděli záporně, dopsali do dotazníku, že pracovní listy rodičům kopírují a dávají je jim na třídních schůzkách nebo ve svých konzultačních hodinách. Jedná se totiž o chlapce tělesně postiženého, který má ve vyučování asistentku, proto je potřeba o větší frekvenci komunikace s rodiny. V druhém případě se jedná o dívku, která byla šikanována spolužáky.

Navštívit rodinné zázemí žáků by uvítalo 12 respondentů a 38 návrh odmítlo.

GRAF 13.

Možnost seznámení se s rodinným zázemím dítěte

Z celkového počtu 50 respondentů

- 12 (24%) by se s rodinným zázemím dítěte setkat nechtělo
- 38 (76%) by uvítalo možnost seznámení se s rodinným prostředím dítěte.

Respondenti uvedli, že se s rodiči bezproblémových dětí setkávají častěji (30 odpovědí) než s rodiči problémových dětí (20 odpovědí).

GRAF 14.

Nejčastěji se učitel setkává s rodiči problémových dětí

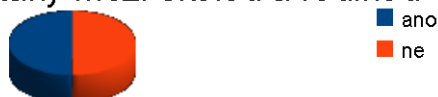
Z celkového počtu 50 respondentů

- 20 (40%) se nejčastěji setkává s rodiči, se kterými potřebují vyřešit problém
- 30 (60%) se neseťkává s rodiči s dětmi, které jsou bezproblémové.

Vztahy mezi rodinou a školou zajímají 25 respondentů.

GRAF 15.

Zájem o vztahy mezi školou a rodinou

Z celkového počtu 50 respondentů

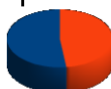
- 25 (50%) se z nich zajímá o vztahy mezi rodinou a školou
- 25 (25%) se o tyto vztahy nijak moc nezajímá.

Nejčastějším odůvodněním kladné odpovědi u respondentů bylo ovlivnění dítěte k správnému přístupu dítěte ke škole, kantorům, a tím i dodržování kázně ve škole.

Zájem respondentů o vylepšení existujících vztahů mezi rodinou a školou je u 26 respondentů.

GRAF 16.

Zájem respondentů o zlepšení vztahů mezi rodinou a školou

■ ano
■ ne

Z celkového počtu 50 respondentů

- 26 (52%) má zájem podílet se na zlepšování vztahů mezi školou a rodinou
- 24 (48%) nemá zájem podílet se na zlepšování vztahů mezi školou a rodinou.

Na komunikaci mezi rodiči a školou mi nejvíce vadí

Na tuto otevřenou otázku respondenti nejčastěji odpovídali

nic, komunikace probíhá dobře (32%),

zájem rodičů komunikovat se školou (18%)

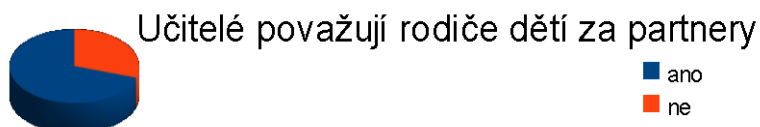
nezájem obou organizací o dobrou vzájemnou komunikaci, aby z dítěte vyrostl samostatný zodpovědný a cílevědomý jedinec (16%),

nezájem školy přespříliš komunikovat s rodinou (8%)

neodpověděli (26%).

Rodiče dětí považuje za partnery 35 respondentů.

GRAF. 17.

■ ano
■ ne

Z celkového počtu 50 respondentů

- 35 (70%) považují a jednají s rodiči dětí jako s partnery
- 15 (30%) nepovažují ani nejednají s rodiči dětí jako s partnery.

Názory a připomínky rodičů považuje 43 respondentů za přínosné.

GRAF 18.

Názory a připomínky rodičů dětí přínosem pro učitele

Z celkového počtu 50 respondentů

- 43 (86%) považuje připomínky a názory rodičů dětí za přínosné
- 7 (14%) nepovažuje připomínky a názory rodičů dětí za přínosné.

5.3.2 VÝSLEDKY PRŮZKUMU OD DOTAZOVANÝCH RODIČŮ

Dotazník byl vyplněn 487 ženami, 60 muži a 53 páry.

GRAF 1.

Mezi dotazovanými rodiči žáků bylo zastoupení

- 487 (81%) žen
- 60 (10%) mužů
- 53 (9%) párů.

Věk rodičů žáků se pohyboval mezi 20-50 lety.

GRAF 2.

Věkové kategorie rodičů žáků byly

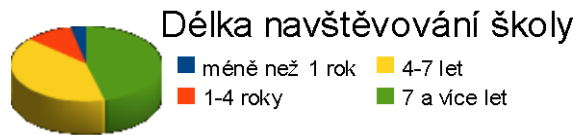
- 56 (9%) rodičů 20-30 let

- 492 (82%) rodičů 30-40 let
- 52 (7%) rodičů 40-50 let.

Děti dotazovaných rodičů navštěvovaly školu méně než 1-9 let.

GRAF 3.

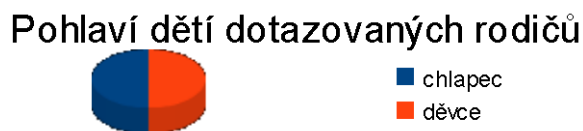

Děti dotazovaných rodičů navštěvují školu

- 20 (3%) méně než 1 rok
- 61 (10%) 1-4 roky
- 243 (41%) 4-7 let
- 276 (46%) 7 a více let.

Děti dotazovaných rodičů bylo 300 chlapců a 300 dívek.

GRAF 4.

Mezi 600 dětmi dotazovaných rodičů bylo

- 300 (50%) chlapců
- 300 (50%) dívek.

Děti dotazovaných rodičů navštěvují 6-9 třídu. 110 žáků navštěvuje 6. třídu, 237 žáků navštěvuje 7 třídu, 115 žáků navštěvuje 8. třídu a 138 žáků navštěvuje 9. třídu.

GRAF 5.

Mezi dětmi dotazovaných rodičů je

- 110 (18%) žáků 6. třídy
- 237 (40%) žáků 7. třídy
- 115 (19%) žáků 8. třídy
- 138 (23%) žáků 9. třídy.

Všichni dotazovaní rodiče potvrdili, že se u nich na školách konají třídní schůzky méně než 4krát ročně. Z hlediska frekvence se rodiče účastní třídních schůzek často.

GRAF 6.

Třídních schůzek se rodiče účastní

- v 116 (19%) vždy
- v 428 (71%) často
- v 39 (7%) občas
- v 17 (3%) nikdy.

Častým zmiňovaným důvodem jejich nepřítomnosti na třídních schůzkách uváděli následující důvody: špatná pracovní doba, výchova mladšího dítěte a nemoc.

Z dotazníků jednoznačně vyplývá spokojenost rodičů s organizací třídních schůzek.

GRAF 7.

Spokojenost s organizací třídní schůzky byla u všech 600 (100%) rodičů vyjádřena kladně.

Nejčastější příležitosti, které využívají rodiče k návštěvě školy, jsou třídní schůzky nebo osobní konzultace s učitelem ve škole.

GRAF 8.

Návštěvu školy uskutečňují rodiče za účelem

- 583 (93%) třídní schůzky
- 17 (3%) osobní konzultace s učitelem v jeho konzultačních hodinách.

Z komunikačních možností, které jim jsou nabízené školou, nejraději využívají třídních schůzek, telefonické nebo emailové konzultace popřípadě osobní konzultace s učitelem ve škole na jeho konzultačních hodinách.

GRAF 9.

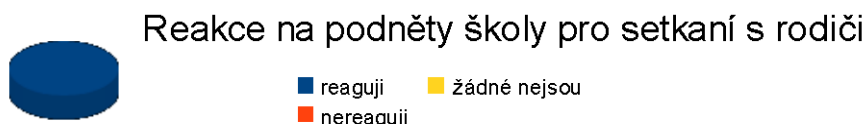

Rodičům nejvíce vyhovuje komunikace se školou pomocí

- 542 (90%) třídních schůzek
- 17 (3%) osobní konzultace s učitelem v jeho konzultačních hodinách
- 41 (7%) telefonu nebo emailu.

Na podněty školy pro setkání rodičů se školou reagují všichni dotazovaní rodiče.

GRAF 10.

Reakce rodičů na podnět školy pro setkání reaguje všech 600 (100%) rodičů.

Rodiče se domnívají, že učitelé mají zájem s nimi komunikovat.

GRAF 11.

Dotazovaní rodiče se domnívají, že učitelé mají zájem s nimi komunikovat

- 563 (94 %) zcela určitě ano
- 37 (6%) spíše ano.

Další otázkou je zjištěno, zda se uskutečňují u jejich dětí na škole konzultační hodiny. Podotázka se týká zjištění frekvence konání konzultačních hodin.

GRAF 12.

Uskutečňování konzultačních hodin učitelů podle mínění rodičů

Mezi 600 dotazovanými rodiči

- 588 konzultační hodiny potvrdili
- 12 (2%) nevěděli, zda konzultační hodiny učitelů jsou.

Všichni rodiče, kteří potvrdili existenci konzultačních hodin označili, frekvenci hodin menší než 4 x ročně. Z dotazovaných rodičů jich využívají jen 17 (2%) rodičů.

GRAF 13.

Využívání rodičů konzultačních hodin učitelů

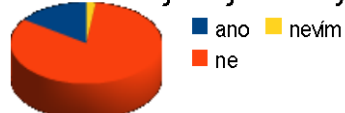
Konzultačních hodin

- 37 (98%) rodičů nevyužívá
- 17 (2%) rodičů využívá.

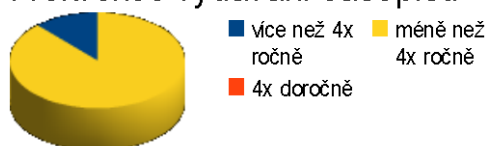
Vydávání informačních letáčků nebo časopisů, které by tématikou zajímaly žáky, učitele nebo rodiče potvrzuje jen 72 rodičů z celkového počtu 600 dotazovaných.(GRAF 14.) Dotazovaní rodiče udávají nejčastěji frekvenci vydávání těchto letáčků na méně než 4 x ročně.(GRAF 15.)

GRAF 14. a GRAF 15.

Vydávání časopisů s tématikou zajímavější žáků

Frekvence vydávání časopisů

Vydávání letáčků s tematikou zajímaví žáky

- potvrzuje 92 (15%) rodičů
- popírá 496 (83%) rodičů
- neví o jejich existenci 12 (2%) rodičů.

Frekvenci vydávání časopisů u 92 rodičů – potvrzujících jejich vydávání je stanovena podle

- 11 (12%) z 92 rodičů na více než 4x ročně
- 81 (88%) z 92 rodičů na méně než 4x ročně.

Přítomnost rodičů ve výuce dětí popírá většina z dotazovaných rodičů.

GRAF 16.

Na dotaz týkající se možnosti rodiče být přítomen ve výuce

- bylo záporně odpovězeno v 562 (94%) dotaznících
- 38 (6%) rodičů o této možnosti neví.

Další otázka se týká existence anket zjišťujících názory rodičů.

GRAF 17.

Na otázku, zda se uskutečňují ve škole ankety pro zjištění názorů rodičů

- 21 (4%) rodičů odpověděli kladně
- 32 (5%) rodičů odpověděli záporně
- 547 (91%) rodičů nevěděli.

Pravidelné kontrolování zápisků v žákovských knížkách nebo v deníčcích provádí většina rodičů.

GRAF 18.

Pravidelá rodičovská kontrola zápisů v žákovské knížce

Pravidelnou kontrolu zápisů v žákovské knížce nebo v deníčcích

- provádí 472 (79%) rodičů
- neprovádí 128 (21%) rodičů.

Pravidelné získávání písemných zpráv o dítěti s hodnocením jeho snahy potvrzuje třetina dotazovaných rodičů.

GRAF 19.

Pravidelné získávání písemných zpráv o dítěti

Pravidelné získávání písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho snahy

- uvádí 193 (32%) rodičů
- popírá 407 (68%) rodičů

Všichni dotazovaní rodiče uvádějí, že mohou nahlédnout kdykoliv do pracovních sešitů svého dítěte a seznámit se s ukázkami jeho prací.

GRAF 20.

Možnost nahlédnutí rodičů do pracovních listů svého dítěte

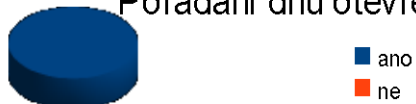

O možnosti nahlédnutí do pracovních listů svých dětí jsou informováni všichni dotazovaní rodiče 600 (100%).

Na otázku, zda škola, do které dítě dotazovaných rodičů chodí, pořádá dny otevřených dveří, bylo odpovězeno ve všech dotaznících kladně.

GRAF 21.

Pořádání dnů otevřených dveří pro veřejnost

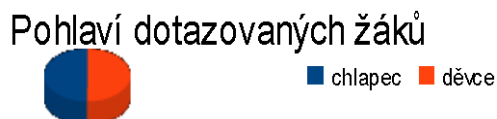

Pořádání dnů otevřených dveří bylo potvrzeno u všech 600(100%) rodičů.

5.3.3 VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH ŽÁKŮ

Průzkumu se zúčastnilo 300 chlapců a 300 dívek.

GRAF 1.

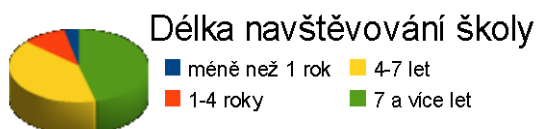

Mezi 600 žáky bylo

- 300 (50%) chlapců
- 300 (50%) dívek.

Mezi dotazovanými dětmi 20 dětí navštěvuje vybranou školu méně než 1 rok, 61 dětí 1-4 roky, 243 dětí 4-7 let a 276 dětí 7 a více let.

GRAF 2.

Mezi 600 žáky navštěvuje vybranou školu do průzkumu

- 20 (3%) žáků méně než 1 rok
- 61 (10%) žáků 1-4 roky
- 243 (41%) žáků 4-7 let
- 276 (46%) žáků 7 a více let.

Další otázkou jsem chtěla zjistit, co pro děti znamená rodina.

GRAF 3.

Odpovědi žáků byly čtyř typů.

- Opora 83 (14%) odpovědí
- jistota 137 (23%) odpovědí
- štěstí a láska 213 (36%) odpovědí
- všechno 167 (27%) odpovědí

V další otázce jsem zjišťovala, zda děti doma mluví s rodiči o škole.

GRAF 4.

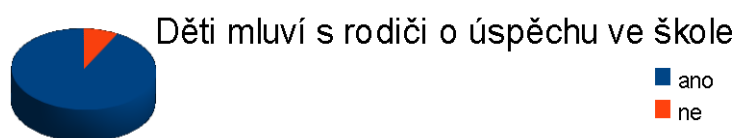

Na otázku, zda děti mluví s rodiči o škole odpovědělo

- 549 (91%) dětí kladně
- 51 (9%) dětí záporně.

Další otázkou jsem zjišťovala, zda děti mluví doma o tom, co se jim ve škole povedlo.

GRAF 5.

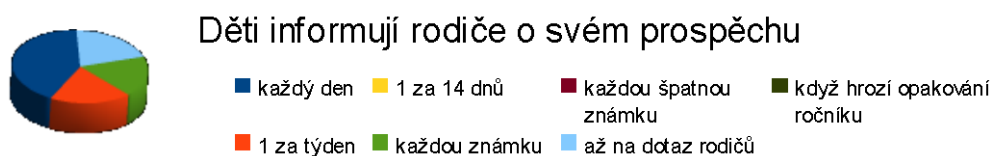

Mezi 600 dětmi

- 554 (92%) dětí hovoří s rodiči o tom, co se jim ve škole povedlo
- 46 (8%) dětí nehovoří s rodiči o tom, co se jim ve škole povedlo.

Děti informují o svém prospěchu své rodiče: každodenně, jednou týdně, když dostanou nějakou novou známku popřípadě když se sami rodiče zeptají.

GRAF 6.

Mezi 600 žáky

- 252 (42%) žáků informují každodenně své rodiče o svém prospěchu
- 118 (20%) žáků informují jednou týdně své rodiče o svém prospěchu
- 110 (18%) žáků informují o svém prospěchu své rodiče vždy, když dostanou novou známku
- 120 (20%) žáků informují o svém prospěchu až když se sami zeptají.

Nejčastější překážkou v dosahování lepších studijních výsledků je podle názorů žáků vlastní neochota, nedostatek času, nepřátelství spolužáků, nedostatek pomůcek a vybavení ve škole. (V 10 odpovědích i jiné důvody).

GRAF 7.

Překážky k dosažení lepších studijních výsledků podle mínění žáků

Mezi 600 žáky je překážkou k dosažení lepšího studijního výsledku u

- 319 (53%) vlastní neochota
- 211 (35%) nedostatek času
- 40 (7%) nepřátelství spolužáků
- 20 (3%) nedostatek pomůcek
- 10 (2%) jiné důvody.

Další otázkou jsem zjišťovala, zda jsou děti vedeny učiteli k tvorbě vlastního názoru.

GRAF 8.

Vedení žáků k tvorbě vlastního názoru

Na otázku zda vedou učitelé žáky k vlastním názorům bylo podle mínění žáků odpovězeno

- 229 (38%) ano
- 261 (44%) spíše ano
- 49 (8%) spíše ne
- 59 (10%) ne.

Navozující otázkou jsem chtěla zjistit, zda učitelé pomáhají žákům, aby uměli správně obhájit svůj názor.

GRAF 9.

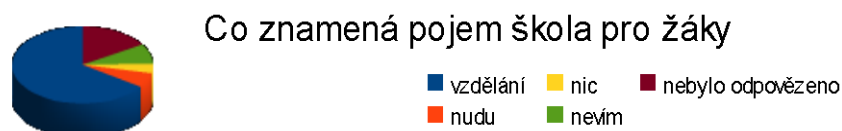

Na otázku, zda učitelé pomáhají žákům, aby se naučili správně obhájit svůj názor odpovědělo

- 210 (35%) žáků ano
- 163 (27%) žáků spíše ano
- 163 (27%) žáků spíše ne
- 64 (11%) žáků ne

Nejčastější odpovědí na doplňující otázku, co pro žáky znamená pojem škola bylo vzdělání 392, nuda 37, nic 24, nevím 51 a nebylo odpovězeno 96 žáky.

GRAF 10. Otázka číslo 12 ½

Pojem škola znamená podle mínění žáků (Graf 10.)

- vzdělání v 392 (65%) odpovědí
- nuda v 37 (6%) odpovědí

- nic v 24 (4%) odpovědí
- neví v 51 (9%) odpovědí
- nebylo odpovězeno v 96 (16%) odpovědí.

Nejčastější odpovědi na doplňující otázku žáků, proč do školy chodí, byly odpovědi 387 krát, aby získali vzdělání a mohli dále studovat na vyšších školách, 101 krát, protože musí, škola je povinná, 89 krát neodpověděli a 23 krát uvedli jiný důvod (odpovědi týkající se jejich šikany).

GRAF 11. otázka číslo 12 2/2.

Mezi dotazovanými žáky navštěvuje školu podle jejich názoru

- 387 (65%) žáků aby získali vzdělání a mohli dále studovat
- 101 (17%) žáků protože musí, škola je povinná
- 89 (15%) žáků neodpověděli
- 23 (4%) žáků odpověděli jinak (odpovědi týkající se jejich šikany).

Další otázka se týká zapojení rodičů žáků do chodu školy.

GRAF 12.

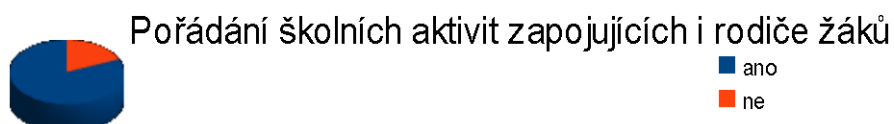

Mezi 600 žáky odpovědělo

- 274 (46%) žáků ano
- 326 (54%) žáků ne.

Navozující otázkou zjišťuji, zda škola pořádá aktivity, do kterých se mohou zapojit i rodiče žáků.

GRAF 13.

Pořádání školních aktivit zapojujících rodiče žáků bylo

- 490 (82%) žáky potvrzeno
- 110 (18%) žáky nepotvrzeno.

Účast svých rodičů na těchto aktivitách školy potvrzuje 377 žáků.

GRAF 14.

Účast rodičů žáků na aktivitách školy podle mínění žáků

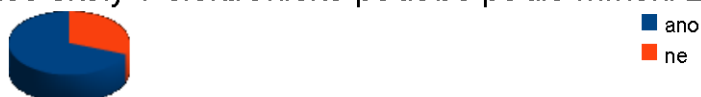
Účast svých rodičů na aktivitách školy

- 377 (63%) žáků potvrzuje
- 223 (37%) žáků nepotvrzuje.

Obsahem další otázky bylo, zda se škola prezentuje i v elektronické podobě.

GRAF 15.

Prezentace školy v elektronické podobě podle mínění žáků

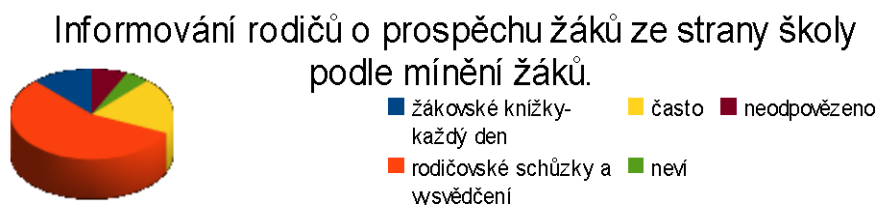

Prezentace školy v elektronické podobě byla žáky

- 415 (69%) potvrzena
- 185 (31%) nepotvrzena.

Nejčastější odpovědi na dotaz zjišťující frekvenci informování rodičů žáků o prospěchu jejich dětí bylo podle mínění žáků zaznamenáno následujících odpovědí. Rodiče jsou informováni pomocí žákovské knížky- každý den, vždy na rodičovských schůzkách a pomocí vysvědčení, často, neví a část žáků neodpovědělo.

GRAF 16.

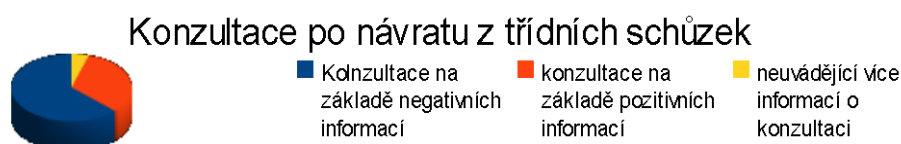
Rodiče žáků jsou dle mínění vlastních dětí informováni o jejich prospěchu

- 73 (12%) pomocí žakovských knížek- každý den
- 336 (56%) pomocí rodičovských schůzek a vysvědčení- frekvence minimálně 2 krát za rok
- 120 (20%) často
- 29 (5%) neví.odpovědělo
- 42 (7%) neodpovědělo.

Podle názorů žáků jejich rodiče s nimi konzultují informace zjištěné na třídních schůzkách. Ve všech 600 dotaznících se odvíjejí reakce rodičů dětí na základě zjištěných kladných nebo záporných informací týkajících se jejich prospěchu.

V 376 dotaznících bylo podotknuto, že v případě znepokojivých informací o žakově prospěchu začínají rozhovor rodiče. Ve 136 dotaznících bylo podotknuto, že v případě zjištění kladných informací o žakově prospěchu, rodiče nemají potřebu konzultovat informace.

GRAF 17.

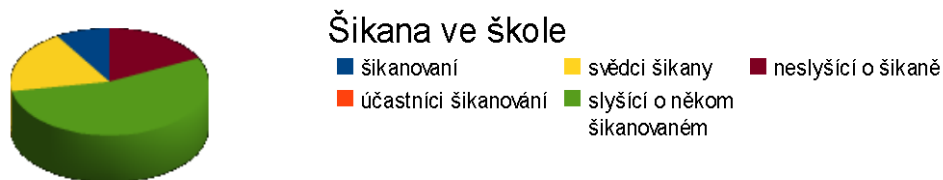
Z celkového počtu 600 dotazovaných žáků

- všech 600 (100%) žáků odpovědělo, že jejich rodiče s nimi po návratu z třídních schůzek konzultují zjištěné informace.

- 376 žáků uvedlo, že rozhovor začínají rodiče, pokud zjistí negativní informace o jejich prospěchu.
- 136 žáků podotklo, že se rodičů musí začít vyptávat sami, pokud nejsou za prospěch káráni.

Další otázka se týká vzájemného ubližování si mezi žáky.

GRAF 18.

Na dotaz zda se žáci setkali se šikanou ve své škole

- 53 (8%) žáků odpověděli, že byli šikanováni
- 114 (19%) žáků odpověděli, že byli svědky šikany
- 327 (55%) žáků odpověděli, že slyšeli o šikaně v jejich škole.
- 106 (18%) žáků odpověděli, že o šikaně na jejich škole neslyšeli.

Na otázku, zda žáci vědí o někom ze své třídy, že pravidelně kouří nebo pije alkohol odpověděli pozitivně ve 479 dotaznících a záporně 131. Krom toho 28 žáků se přiznali k pravidelnému kouření.

GRAF 19.

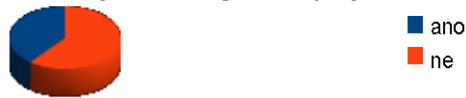
Žáci na dotaz, zda mají mezi sebou spolužáka, který by pravidelně kouřil nebo pil alkohol odpovídali

- 479 (80%) kladnými odpověďmi
- 131 (20%) zápornými odpověďmi
- 28 (5%) z celkového počtu 600 dotazovaných žáků se přiznali, že pravidelně kouří.

Na otázku vyzkoušení psychotropních látek odpovědělo 236 žáků kladně, 364 záporně.

GRAF 20.

Množství žáků vyzkoušejících psychotropní látky

Mezi 600 dotazovanými žáky

- 236 (39%) žáků vyzkoušelo psychotropních látek
- 364 (61%) žáků nevyzkoušelo žádné psychotropní látky.

Přednášku o škodlivosti těchto látek měli všichni dotazovaní žáci.

GRAF 21.

Přednáška o škodlivosti psychotropních látek ve škole

Přednášku o škodlivosti těchto látek měli všichni dotazovaní žáci - 600 (100%).

Všichni dotazovaní žáci odpověděli, že mají ve škole psychologa nebo jiného poradce, s kterým by se mohli poradit v případě vyskytnutí osobních potíží.

GRAF 22.

Škola má psychologa nebo jiného poradce pro žáky

Všichni z dotazovaných žáků – 600 (100%), že mají na škole psychologa nebo jiného poradce.

5.4 DISKUZE NAD VÝSLEDKY PRŮZKUMU

V prvních dotaznících určených pro učitele bylo zjištěno, že 60 % dotazovaných učitelů patřilo do věkové kategorie 20-30 let, což poukazuje na obměňování staršího kolektivu mladými kolegy. Učitelé v dotaznících uvedli, že ve většině škol (80%) se nevydávají žádné časopisy, které by zaujaly svou tematikou žáky. Velmi zajímavým zjištěním je, že je potvrzena vysoká účast rodičů na třídních schůzkách dětí 70-100% rodičů chodí pravidelně, ale učitelé také podotýkají, že rodiče problémových žáků na většinu třídních schůzek nechodí, proto se často přistupuje k předvolání rodičů takových dětí do školy pomocí úředního dopisu. Pro návrh přítomnosti rodičů ve výuce se kladně vyjádřilo 70 % dotazovaných učitelů, což je dle mého názoru vysoké procento. Ovšem na zlepšování existujících vztahů mezi školou a rodinou by se chtělo aktivně zapojit jen 52% dotazovaných učitelů, což si myslím, že je velmi málo.

V dotaznících určených pro rodiče bylo zjištěno, že přes 80% dotazovaných rodičů byly ženy a věk dotazovaných rodičů byl stanoven u 82% do věkové kategorie 30 - 40 let. Na otázku spokojenosti rodičů s organizací a frekvencí třídních schůzek se všichni rodiče vyjádřili pozitivně. Nejčastějším důvodem pro návštěvu školy bylo uvedlo u 90% rodičů právě účast na třídní schůzce. Nejvíce vyhovující možnosti komunikace rodičů s učiteli bylo uvedeno mimo to ještě využívání osobních konzultačních hodin s učitelem a telefonního či emailového spojení. Vydávání letáků s tematikou zajímavou pro žáky, popřelo opět vysoké procento (83%) dotazovaných rodičů. Každodenní kontrolu žákovských knížek potvrdilo celých 79% rodičů, což konstatuji jako dostačující s ohledem na vysokou pracovní nasazení mnoha rodičů. Dny otevřených dveří pro veřejnost potvrdilo 100% dotazovaných rodičů.

Třetí skupinou dotazovaných byli žáci základních škol. Pohlaví žáků bylo zastoupeno v poměru 50:50, což nebylo předem plánováno. Jen 36% dotazovaných žáků uvedlo, že pojem rodina pro ně znamená lásku a štěstí. Více než 90% dotazníků uvedlo, že žáci o škole mluví doma s rodiči, ale jen 42% každodenně

informuje své rodiče o svém prospěchu. Toto zjištění mi případně nedostatečné, protože děti by měly své rodiče informovat o svém prospěchu denně, aby v případě špatného prospěchu se problém mohl za pomoci rodičů řešit okamžitě. Nejčastější překážka pro dosažení lepších studijních výsledků byla u 53% žáků uvedena vlastní neochota. Přes 80% žáků potvrdilo, že jsou učitelé vedeni k tvorbě vlastního názoru i k jeho správnému obhájení. Škola znamená pro 65% žáků vzdělání. U této otázky mne zarazilo, že někteří na tuto otázku neuměli odpovědět. 82% žáků potvrdilo konání školních aktivit pro rodiče žáků, ale účast na nich svých rodičů potvrdilo jen 63% dotazovaných žáků. 69% žáků potvrzuje, že se škola prezentuje i v elektronické podobě. Rodiče se o prospěchu jejich dětí dozvídají podle mínění žáků pomocí třídních schůzek a vysvědčení. Existenci šikany ve škole potvrdilo 88% dotazovaných žáků a 8% žáků se přiznalo, že jsou ve škole šikanováni. Toto alarmující číslo zjištěné v průzkumu by mělo být vodítkem a výstrahou pro rodiče malých dětí, protože výchovou a správným společenstvím se dá mnoho změnit. Ačkoliv všichni dotazovaní žáci potvrdili konání přednášky o škodlivosti návykových látek na organismus jedince, celých 80% dotazovaných žáků potvrdilo, že ve třídě jsou i spolužáci, kteří pravidelně kouří nebo pijí alkohol. Vyzkoušení psychotropních látek potvrdilo 39% žáků. Školního psychologa nebo poradce potvrdilo také všech 600 žáků.

ZÁVĚR

Cílem předkládané diplomové práce bylo zjištění názorů učitelů, rodičů a dětí na úskalí komunikace mezi školou a rodinou. K tomuto zjištění byl vytvořen průzkum na základních školách městského a vesnického typu. V každé vybrané škole byly rozdány dotazníky pro tři cílové skupiny- učitele, rodiče a žáky. Jak jsem již uvedla v diskusi, rodiče se velmi zajímají o jakékoliv informace týkající se prospěchu jejich dětí. Tento fakt potvrzuje také průzkum, ve kterém se zjistila 75-100% účast rodičů na třídních schůzkách. Důrazným nedostatkem, který zmiňují učitelé je absence na třídních schůzkách rodičů dětí, kteří mají ve škole prospěchové nebo morální problémy. Nejoblíbenější metodou komunikace rodičů s učitelem jejich dítěte jsou návštěvy třídních schůzek, konzultačních hodin učitelů nebo telefonní či emailové spojení. Velmi zajímavým zjištěním je, že ač se škola prezentuje jako instituce, která chce spolu s rodiči vést děti k rozvoji vědomostí i zájmů žáků, více jak 80% škol nevydává žádné letáčky ani časopisy s tematikou zajímavou pro žáky nebo rodiče dětí.

Komunikaci mezi školou a rodinou bych však hodnotila jako dobrou, protože každá škola potvrzuje konání akcí, které prohlubují tento vztah.

Špatným a neojedinělým zjištěním je fakt, že ve většině škol se mezi žáky objevuje šikana, pití alkoholu a kouření cigaret nebo marihuany. Tyto problémy by se podle mého názoru měly řádně šetřit a trestat.

Jsem přesvědčená, že práce může pomoci k lepší komunikaci mezi školou a rodinou.

RESUMÉ

Das Ziel der vorgelegten Arbeit war die Feststellung der Ansichten der Lehrern, Eltern und Kindern von der Problematik der Kommunikation zwischen der Schule und der Familie. Zu dieser Feststellung wurde eine Erkundungsarbeit an den mittelgrossen Schulen geschaffen. In den ausgewählten Schulen wurden die

Fragenbogen an die drei Zielgruppen verteilt, und zwar Lehrern, Eltern und an die Schüller. Im Rahmen der Arbeit wurde festgestellt, dass sowie die Interesse der Eltern um den Fortgang, als auch die Teilnahme der Eltern an den Klassenzusammenkünften, ziemlich gross sind. Problematisch bleibt immer die niedrige Teilnahme der Eltern an den Klassenzusammenkünften von den sogen.

„Problemekindern“. Ungenügend auch bleibt die Informierung der Schule der breiten Öffentlichkeit inmitten selbst herausgebenden Materialien – z.B. Zeitschrifte oder Flugblätter mit einer interessanten Thematik. Trotzdem scheint sich die Kommunikation zwischen der Schule und Familie ziemlich gut zu sein. Jede in der Arbeit angesprochene Schule bestätigt die Durchführung veschiedenen Aktionen, inmitten deren die Beziehung zwischen Schule und Eltern verbessert werden kann. Ich hoffe, dass auch meine Arbeit mindestens teilweise zur Verbesserung der bilateralen Kommunikation helfen kann.

POUŽITÁ LITERATURA

1. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. str. 655. ISBN 80-7178-463-X.
2. DEMBOWSKI, S., ELDINGER, F., HUNTER, I. *7 kroků efektivního koučování*. . Computer press, 1972. ISBN 978-80-251-1897-9
3. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005. ISBN 80-7315-104-9
4. GAVORA, P. *Pedagogická komunikácia v základné škole*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1988.
5. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paida, 1996. str. 130. ISBN 80-85931-15-X.
6. HORÁK, F. a kol. *Kapitoly obecné didaktiky (Projektování a realizace výuky)*. OLOMOUC : Pedagogická fakulta UP, 1992. ISBN 80-7076-167-X.
7. KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. PRAHA : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
8. KEOGH, B. *Temperament ve třídě*. PRAHA : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1504-09.
9. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
10. KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1541-4.
11. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.
12. LEVIS, D. *Tajná řeč těla*, 2. vyd. Praha : Grada, 2002. ISBN 80-86663-98-2.
13. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, Brno : Paida, 2003. ISBN 50-7315-039-5.
14. MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.

15. MEZINÁRODNÍ AKADEMIE VZDĚLÁVÁNÍ, UNESCO, *Efektivní učení ve škole*, Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-556-B.
16. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
17. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0510-5.
18. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
19. PASCH, M., GARNER, T. G., LANGEROVÁ, G. M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině - jak pracovat s kurikulem*. 2. vyd. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-054-2.
20. PEASE, A. *Řeč těla*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-582-2.
21. PETTY, G. *Moderní vyučování*. 4. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-172-7.
22. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika, věda o edukačních procesech*. Praha : Portál, 2007. ISBN 80-7178-170-3.
23. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322s. ISBN 80-7178-772-8.
24. PRŮCHA, J. *Učitel*. Praha: Portál, 2001. 120 s. ISBN 80-85209-27-6.
25. RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. Brno: MU, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598.
26. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování – spolupráce žáků ve skupině*, 1. vyd. PRAHA : Portál, 2009. ISBN 978-80-347-246-1.
27. SKALSKÁ, J. *Obecná didaktika*, 2. rozšířené a aktuální vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
28. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duševní zrání dítěte*. 2. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o., 1997.
29. ŠIMONÍK, O. *Začínající učitel*. 1. vyd. Brno : MU, 1998, ISBN 80-210-0944-6.
30. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEDOVI, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

31. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. Vyd.
PRAHA: GRADA, 2007 s. 77,

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1   Dotazník pro učitele

Příloha č. 2   Dotazník pro rodiče

Příloha č. 3   Dotazník pro žáky

Příloha č. 1 Dotazník pro učitele

Vážení páni učitelé a paní učitelky, jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) žena b) muž.
2. Jsem třídní učitelkou.....ročníku.
3. Patřím do věkové kategorie učitelů
- a) 20 – 30 let   b) 30 – 40 let   c) 40 – 50 let   d) 50 - 60 let   e) 60 a více let *)
4. Třídních schůzek se účastní ..
- a) 0-25%   b) 25-50%   c) 50-75%   d) 75-100% rodičů.
- Největší zájem na tř. schůzkách rodiče projevují o .....
5. S organizací třídních schůzek jsou rodiče spokojeni   ano – ne - nevím
- Uvítal(a) bych
- 6 S frekvencí třídních schůzek jsou rodiče spokojeni   ano – ne - nevím
7. Konzultačních hodin se účastní
- a) 0-25 %   b) 25-50%   c) 50-75%   d) 75-100% rodičů.
- Největší zájem rodiče projevují o .....
- Uvítal(a) bych
8. Škola vydává informační letáčky, časopisy, ve kterých se zabývá tématy, která zajímají žáky, rodiče i učitele   ano-ne
- Uvítal(a) bych
9. Jsem pro návrh možnosti přítomnosti rodičů ve vyučování   ano-ne,
protože...
10. Poskytuji písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho výsledků, snahy, chování   ano-ne,
protože...
11. V případě potřeby kontaktujeme rodiče prostřednictvím
- a) telefonu   b) dopisu   c) e-mailu   d) jiné (prosím uveďte)...
12. V případě nespolupráce rodičů u prokazatelného zanedbávání dítěte ze strany rodičů se nezdřáhám kontaktovat pracovníky sociálního orgánu.   ano – ne.
13. Nejčastěji informujeme a předvoláváme písemně rodiče do školy s problémy z oblasti
- a) kázeňských přestupků   b) záškoláctví   c) násilí
- d) používání omamných látek   e) kouření   f) jiné (uveďte)...
14. Rodiče mají možnost nahlédnout do pracovních listů svého dítěte   ano-ne,
protože...
15. Ráda bych navštívila(a) rodinné prostředí dítěte (domov)   ano-ne,
protože...
16. Nejčastěji se setkávám s rodiči dětí, se kterými potřebuji vyřešit problém   ano-ne
17. Vztahy mezi školou a rodiči mě zajímají   ano-ne,
protože...
18. Ráda bych vylepšila vztahy mezi rodiči a školou   ano-ne,
protože...
- Pro zlepšení komunikace mezi školou a rodiči navrhuji
19. Na komunikaci mezi rodiči a školou mi nejvíce vadí..... protože....
20. Rodiče dětí považují za partnery   ano – ne
21. Názory a připomínky rodičů považují za přínosné   ano – ne

*) hodící se zakroužkujte

Příloha č. 2

Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou. Mým cílem je navrhnout možnosti zlepšení komunikace mezi Vaší školou a Vámi, rodiči.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) žena b) muž c) dotazník doplňuji současně s druhým rodičem.
2. Patříme do věkové kategorie rodičů a) 20 – 30 let b) 30 – 40 let c) 40 – 50 let
3. Naše dítě navštěvuje tuto školu
a) méně než 1 rok b) 2-4 roky c) 4-7letvíce d) 7 a více let
4. Naše dítě je a) dívka b) chlapec
5. Navštěvuje .....třídu.
6. V naší škole se uskutečňují **třídní schůzky** ano - ne - nevím
a) méně než 4x ročně b) 4x ročně c) více než 4x ročně
7. Schůzek se účastním
a) vždy b) často c) občas d) nikdy
Důvodem mé (ne)účasti je ...
8. Jsem spokojen(a) s organizací tř. schůzek: ano – ne - nevím
9. Nejčastější příležitost návštěvy školy, kterou využívám je
a) třídní schůzky
b) osobní konzultace s učitelem ve škole – konzultační hodiny
c) osobní konzultace s učitelem u nás doma
d) písemné záznamy a vzkazy (žákovská knížka, úkolníček)
e) kombinací písemné a osobní komunikace (jednání osobní na základě písemného oznámení či vzkazu ze školy
f) skrze nástěnku pro rodiče
g) telefonicky nebo emailem (webové stránky školy)
h) prostřednictvím organizací a osob právních aj. (sociální ústav, právník)
i) prostřednictvím dítěte, které tuto školu navštěvuje
j) nekomunikuji se školou
10. Z uvedených komunikačních možností mi nejvíce vyhovuje
a) třídní schůzka
b) osobní konzultace s učitelem ve škole – konzultační hodiny
c) osobní konzultace s učitelem u nás doma
d) písemné záznamy a vzkazy (žákovská knížka, úkolníček)
e) kombinací písemné a osobní komunikace (jednání osobní na základě písemného oznámení či vzkazu ze školy
f) skrze nástěnku pro rodiče
g) telefonicky nebo emailem (webové stránky školy)
h) prostřednictvím organizací a osob právních aj. (sociální ústav, právník)
i) prostřednictvím svého dítěte, které tuto školu navštěvuje
j) nekomunikovat, jsem velmi pracovně vytížen/a
11. Na podněty školy pro setkání se mnou
a) reaguji b) nereaguji c) žádné nejsou
12. Domnívám se, že učitelé mají zájem se mnou komunikovat.
a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
13. V naší škole se uskutečňují **konzultační hodiny** učitelů ano ne nevím
a) více než 10x ročně b) 4 -10x ročně c) méně než 4x ročně
Využívám těchto služeb ano – ne
14. Škola vydává **informační letáčky, časopisy, bulletin,...** ano – ne – nevím
a) více než 4x ročně b) 4x ročně c) méně než 4x ročně
15. Existuje možnost **přítomnosti rodičů ve vyučovacích hodinách** ano – ne – nevím.
16. Ve škole se uskutečňují **ankety zjišťující názory rodičů** ano – ne – nevím
17. Pravidelně kontroluji **zápisy v žákovské knížce, v deníčcích** ano – ne,

18. Pravidelně získávám **písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho výsledků, snahy, chování** ano - ne
19. Mám **možnost nahlédnout** do pracovní sešitů dětí a seznámit se s ukázkami jejich práce ano – ne - nevím
20. Škola pořádá **dny otevřených dveří** ano – ne – nevím.

Příloha č. 3 Dotazník pro žáky

Milí žáci, jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) chlapec b) děvče
2. Navštěvuji tuto školu a) méně než 1 rok b) 1-4 roky c) 4-7let d) více než 7 let
3. Jsem žákem ..... ročníku
4. Věk _____
5. Co pro tebe znamená rodina?
6. Mluvíš doma s rodiči o škole? Na co se tě nejčastěji ptají?
7. Mluvíš doma o svých úspěších? O tom, co se ti povedlo ve škole? ano – ne
8. Jak často informuješ rodiče o svém prospěchu?
- a) každý den b) 1 x za týden c) 1 x za 14 dnů
- d) vždy, když dostanu nějakou známku, pochvalu nebo poznámku e) když dostanu špatnou známku
- g) až se sami zeptají h) jen když mi hrozí opakování ročníku
9. Co je pro tebe nejčastější překážkou v dosahování lepších studijních výsledků?
- a) vlastní neochota b) nepřítel rodičů
- c) nedostatek času d) nepřátelství spolužáků
- e) nedostatek pomůcek a vybavení ve škole (př. Přístup k počítačové učebně)
- f) něco jiného uveď...
10. Vedou tě tví učitelé k tomu, abys uměl vytvořit vlastní názor?
- a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
11. Pomáhají ti učitelé ve škole, abys uměl obhájit svůj názor?
- a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
12. Co pro tebe znamená škola? Proč chodíme do školy?
13. Jsou tvoji rodiče zapojeni do chodu školy? (Rada rodičů aj.) ano ne
14. Pořádá vaše škola školní aktivity, kterých se mohou účastnit i rodiče? projekty, sportovní akce, výlety, výstavy výsledků dětí, soutěže a přehlídky, práce pro školu atd.?
15. Účastní se rodiče těchto akcí, které pořádá škola?
16. Prezentuje se vaše škola i elektronicky? www, sms, aj.? a) ano b) ne c) nevím
17. Jak často jsou rodiče informováni školou o vašem prospěchu?
18. Co ti doma říkají rodiče po návratu z třídních schůzek nebo z konzultačních hodin? Hodnotí, co se dozvěděli?
- Patologické jevy:
- Tento okruh otázek jsem zařadila pro zmapování patologických jevů mezi mládeží.
19. Setkal jsi se někdy ve škole se šikanou?
- a) byl jsem sám šikanován b) účastnil jsem se šikanování
- c) byl jsem svědkem šikany d) slyšel jsem, že někoho šikanovali
- e) ne neslyšel
20. Požíváš nebo víš o někom, kdo požívá pravidelně alkoholu nebo cigaret ve vaší třídě?
21. Vyzkoušel jsi někdy ty sám na sobě psychotropních látek?
22. Měli jste někdy ve škole přednášku o škodlivosti těchto látek?
23. Máte ve škole psychologa nebo jiného poradce, se kterým byste se mohli poradit, promluvit a prodiskutovat osobní potíže? Pokud ano, využíváte toho?